

İSLAM'DA İLETİŞİM, TOPLU YAŞAM VE KOMŞULUK

İlyas ÖZYURT - İlahiyatçı ,Emekli Öğretmen
Dr. Rana ÖZYURT KAPTANOĞLU

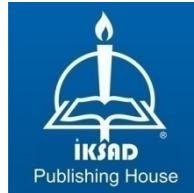
İKSAD®
Publishing House

İSLAM'DA İLETİŞİM, TOPLU YAŞAM VE KOMŞULUK

Editör: Dr. Râ'na ÖZYURT KAPTANOĞLU

Rana ÖZYURT KAPTANOĞLU

İlyas ÖZYURT

Copyright © 2018 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other non commercial uses permitted by copyright law.

Institution Of Economic Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications - 2018©

ISBN: 978-605-7923-02-8

Cover Design: İbrahim Kaya

October / 2018

Size = 148x210 mm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
EDİTÖRDEN	5
Giriş	10
BÖLÜM 1	19
KUR'AN' DA VE İSLAMDA İLETİŞİM (Rana Özyurt Kaptanoğlu)	19
1.1. Kur'an İletişiminde Kaynak	26
1.2. Kur'an İletişiminde Alıcı	27
1.2.1. Vahye göre Hedef Kitle	28
1.2.2. İnanca Göre Hedef Kitle	28
1.2.3. Toplumsal Konuma Göre Hedef Kitle	29
1.2.4. Dini Tebliğe Uygunluk Durumuna Göre Hedef Kitle	29
1.2.5. Entelektüel Birikime Göre Hedef Kitle	30
1.2.6. Kur'an'a Yönelik Duruma Göre Hedef Kitle	30
1.3. Kur'an İletişiminde Mesaj ve Kanal	31
1.4. Kur'an İletişimine Engeller	34
1.5. Kur'an İletişiminde İkna Gücü	35
1.6. Güvenilir Kaynak	37
1.7. Kur'an'ın Dikkat ve İlgi Uyandırma Teknikleri	39
1.6.1. Huruf-u mukattaa	40
1.6.2. Nidalar	41
1.6.3. Sure Başlangıçları	42
1.6.4. Musikili Yapı	42
1.6.5. Kavramaya Yardımcı Teknikler	42
1.6.6. Kıssalar	43
1.6.7. Tasvirler	43
1.6.8. Benzetmeler	44
1.6.9. Tartışma	44

1.6.10. Akla Uygun Deliller Sunma	44
1.6.11. Müjdelemek ve Korkutmak	45
1.6.12. Tekrarlar	46
1.7. Kur'an'ın Muhataba Yönelik Olması.....	46
1.8. Kur'an'da Tedricilik.....	47
1.9. Kur'an'da Kolaylık.....	48
1.10. Kur'an'da İki Durum Arasında Denge Kurmak	49
1.11. Kur'an'da Edebi Sanatlar.....	49
1.12. Kur'an'da Mevzuların İç İçe Bulunması.....	50
1.13. İslam İletişimi	51
1.13.1. İslam İletişiminin İlgi Alanı	51
1.13.2. İslam İletişiminin Genel Özellikleri.....	53
1.13.3. İslam İletişiminin Sorumluluk Düzeni Olması Hali	53
1.13.4. İslam İletişiminin Kapsamlı ve Şümüllü Olması.....	54
1.13.5. İslam İletişiminin Amaçlı ve Olumlu Olması.....	55
1.13.6. İslami İletişim Düzeninin Gelişime Açık ve Hareketli Olması.....	56
1.13.7. İslam İletişiminin Ölçülü ve Dengeli Olması	56
1.13.8. İslam İletişiminde Ahlak Kurallarının Varlığı	57
1.13.9. İslam İletişiminde Her Bireyin Fonksiyonunun Olması	58
BÖLÜM 2	59
TOPLU YAŞAM (İlyas Özyurt).....	59
2.1. Toplu Yaşamın Kuralları	60
2.2. Toplu Yaşamda Sorumluluk Çevre ve Çevre Bilinci ..	63
2.2.1. Doğal Çevre.....	65
2.2.2. Sosyal Çevre.....	71
2.3. Sosyal Çevre Bilincinin Oluşması	82
BÖLÜM 3	89

KOMŞULUK İlyas Özyurt.....	89
3.1. Komşu ve Komşuluğun Tanımı.....	89
3.2. Komşuluğun Önemi	91
3.3. Komşu Hakları	96
3.4. İyi – Kötü Komşu.....	99
3.5. İyi Komşuluğu Oluşturan Davranışlar	102
3.5.1. Yaşam hakkına saygı:	103
3.5.2. Ferdî Hürriyete-Kişilik haklarına saygı:	106
3.5.3. İnançlara ve düşüncelere saygı:.....	109
3.5.4. Mülkiyet Hakkına Saygı:.....	111
3.5.5. İffet ve Namusa Karşı Saygı.....	114
3.6. İyikomşuluğun Diğer Şartları.....	117
3.6.1. Komşulara Karşı Tatlı Dilli Güler Yüzlü ve Yumuşak Huylu Olmak	117
3.6.2. Komşularla İyi Geçinmek ve Onlara Eziyet Vermekten, Zulümden Kaçınmak:	120
3.6.3. Komşunun Kötülüğüne İyilikle Cevap Vermek.....	124
3.6.4. Komşusunun Kusurunu Araştırmamak, Kusurları Varsa İfşa Etmemek.	127
3.6.5. Küsmek, Bozuşmak, Düşmanlıktan Sakınmak ve Birbirini Sevmek	128
3.6.6. Kötü Zanda Bulunmamak	131
3.6.7. Komşuları Arkadan Çekiştirmemek, Savunmak	134
3.6.8. Küs-Dargın Olanları Barıştırmak.....	135
3.6.9. Komşuları Alaya Almaktan Kaçınmak	136
3.6.10. Komşuya Yardım Etmek.....	137
3.6.11. Selâmlaşmak ve El Sıkışmak.....	139
KAYNAKÇA.....	142

ÖNSÖZ

Muhterem dostum ve komşum Nihat ALTUN, komşular ile ilişkilerin zayıf olduğunu, komşuları ile iyi ilişkileri canlandırılıp hayata geçirilmesini istediğini, bu nedenle komşularına verilmek üzere, komşuluk hakkında benden bir yazı yazmamı istedi.

Biraz toplum şuuruna sahip olan herkes, komşuluğun bittiğinden şikâyet etmekte, ne var ki şikâyete konu edilen bu hususta, düzeltmeye yönelik, hiçbir gayret gösterilmemektedir.

Oysa gösterilecek en ufuk bir gayretin İslâmî ve dolayısıyla insanî bir görev olduğu Kur'an ayeti ile bize bildirilmiştir.

Allah (cc) Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurmaktadır:

“Mü'min erkeklerle Mü'min kadınlar bir -birinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoşurlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resulü'ne itaat ederler, İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir.”

(Tevbe, 71)

“İçtimaî şuur, fertlerin dinî ve ahlâkî kusurları ve kötülükleri karşısında da duyarlı olmak zorundadır. Nitekim yukarıdaki ayette, kadın olsun erkek olsun müminlerin, birbirlerine iyiliği emredip kötülükten alıkoymalarının, aralarındaki velâyet bağı ve kardeşliğin zaruri bir sonucu olduğuna işaret edilmiştir. Bu görev ve yetki cinsiyet farkı gözetmeden İslâm toplumunun bütün fertlerine verilmiştir” (Kur’an- Kerim ve Türkçe açıklamalı meali-Heyet)

Bu görev bir başka ayette iyi bir işe aracılık olarak vasfedilmiştir.

Allah (cc) Kur’an da şöyle buyurmaktadır:

“Kim iyi bir işe aracılık ederse onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe aracılık ederse onun da ondan bir payı olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir.”

(Nisa-85)

Kıymetli dostumun benden yazmamı istediği yazı ile, iyi komşuluk ilişkilerini ihya teşebbüsü, iyi bir işe aracılık etmektir.

Bu çalışmaya ben de bir yazı ile elbette katılmalıyım. Önce bu konuyu bir tek sahife olarak yazmayı düşündüm. Sonra, her zaman önem arz etmiş bulunan ve günümüzde bu önemi bir kat daha artmış bulunan bu konunun bir sahife ile sınırlı kalmasına gönlüm razı olmadı.

Konuyu, okuyucu için tamamlayıcı bir bilgi oluşturması bakımından küçük bir kitapçık olarak düzenlemenin daha iyi olacağı kanaatiyle ele aldım. Belki bu vesile ile toplumumuzda iyi komşuluğun yeniden oluşmasını sağlayabilir, iyi komşu ve iyi insan olmayı yeniden öğrenebiliriz.

İyi insan olmak aslında çok zor değildir. Kur'an, iyi insanı şöyle tarif etmektedir:

“Onlar, Allah’a ve Ahiret gününe inanırlar, iyiliği emreder kötülükten menederler, hayırlı işlere koşuşurlar.

İşte bunlar iyi insanlardır.”

(Al-i İmran 114)

Sorumlu biri olarak, hepimizin sıkıntı yaşadığı, şikâyet ettiği fiziki çevre, sosyal çevre ve komşu sorunlarını bir

ölçüde azaltabilmek için gayret içinde olan sevgili kardeşim, güzel bir yolda ilerlemektedir.

Kendisini tebrik eder, Yüce Rabbimden başarılı olmasını niyaz ederim. Bu hizmete bizim de bir nebze katkımız olursa bizde bahtiyar olacağız.

Tevfik Allah'tandır.

Ağustos (Ramazan) 2009

EDİTÖRDEN

Babam İLYAS ÖZYURT

Ağustos 1944'de Ordu'da güzel bir köyde dünyaya gelmiş ve 11 yaşına kadar yoklukta da olsa çocukluk yaşayabilmiş bir savaşıdır. Küçük yaşta okumak için ayrıldığı köyünden İstanbul'a gelir gelmez yanında sadece sırtına sardığı yatağı ve bir miktar parası olan o küçük çocuk daha vapurdan inmeden parasını suya düşürmek sureti ile savaşına başlamıştır. Çok eskilerde anlattığı ve tam da detaylarını hatırlayamadığım bu hikâyenin bir de silik kahramanı olacaktı diye hatırlıyorum -onu sakinleştiren ve güven veren bir uzak akraba-. Bir de o günlerden bize aktardığı en önemli detay belki de eren olduğundan şüphelendiğimiz babasının gizli gözyaşları olurdu.

Okul macerası ile başlayan savaşı ta ki Yüksek İslam Enstitüsünden mezun olana kadar okul-iş-aile karmaşasında devam etmiştir. Bu arada evlenmiş ve sonuncu olarak ben dahil üç çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk çocuğu okula başladığı yıl mezun olabilen babamın mezuniyetinin gecikmesinin sebepleri tembellik veya

yokluk gibi klasik bahaneler değil haksızlığa olan tahammülsüzlüğüdür ki yetiştirdiği ben dahil her bir bireye bu yönü kuvvetle sirayet etmiştir. Aynı anda iki değil beş-altı karpuzu tek koltuk altına sığdırmayı başaran ve nasıl yapabildiğini yeni yeni anlayabildiğim koşturma ile dolu hayatında hepimizin gurur ile anlatabileceği pek çok işe imza atmış, en önemlisi de pek çok kişinin elinden tutmuştur. Hayatımın amacı haline gelen pek çok insanın hayatına dokunabilme güdüsünün - hastalık haline gelmiş boyutunu- bana kazandırması da o günlere dayanıyor belki de.

Babanız ne iş yapıyor diye sorduklarında verdiğim cevaplar, hayatımın monotonluktan çıkmasına vesile olan başlıca vakalardandır. Babam öğrenci, babam gazeteci, babam emlakçı, babam imam-hatip, babam diyanet işleri memuru, babam murakıp, babam okul derneği başkanı, babam Hac kabile başkanı, babam Kur'an Kursu öğretmeni (hatta Cumhurbaşkanımızı Kur'an Kursuna kayıt etmiş), babam Arapça Kur'an-ı Kerim Öğretmeni OKULUN BABA İLYAS'ı, babam din adamı, babam

kooperatif başkanı inşaat yapıyor,babam eğitmen ve babam yazar....

Bana göre babamın kimsenin belki de kendisinin bile bilmediği gizli mesleği ise “*akademisyenliktir*” ki bu yönünü eserlerini akademik bir göz ile okumaya başladığımda gördüm.Onun eserlerinin ilki olan bu kitabı akademik camiaya kazandırırken önsöz dahil babamın yazdığı hiçbir kelimeye müdahale etmeyip sadece yine onun ışığında tek bir bölüm ekleyebilme cesaretini göstermemin nedeni de aslında zaten akademik bir birikim ile yazılmış olmasıdır. Benim ise bu yolda aldığım her bir yeni unvan, aslında bana ait değildir. Beni bu yola teşvik eden bu yolda yürüme cesareti veren ve belki de benden daha çok heyecanlanan annem ve babama aittir.

Evet babam eğitim aşıkısı bir yazardır...

Eğitim aşkı Hak aşkıdan sonra gelen Peygamberimizin eğitim metotlarını bana birebir öğreten ve tüm eğitim hayatımda örnek aldığım edebi yönü kuvvetli, tarihi bilgisi kuvvetli özellikle İslam Tarihi konusunda alim ve tüm huysuz yönleri ile inatçı, öngörülü bir yazar ki

babımın bu eserini derleme nedenimin görünen kısmı tüm özelliklerinin üstünde onun iyi bir yazar olması ve eserlerinin daha çok kişiye ulaşmasını sağlamaktır.

Bu kitabı yazmamın asıl ve daha önemli sebebi ise babamın tam bir savaşçı olmasıdır. Hatta öyle bir savaşçıdır ki 1995 yılından beri Azrail'e karşı bile savaş vermektedir. 1995 yılında çok az bir zamanı olduğunu belirten hekime (hekim inanmasa da) “Allah'ın izni ile ben ölmeyeceğim” diye cevap vermiş ve de dediğini yapmıştır...

İşte ben de bu kitabı “BABAM ÖLMESİN” diye yazdım...

Dr. Öğr. Üy. Râ'na ÖZYURT KAPTANOĞLU

Annem (Nur) NİHAL ÖZYURT'a...

Giriş

Evrim teorisyeni (İnsanın var olmasının hayvanın <maymunun> evrim geçirmesi neticesinde meydana geldiğini iddia eden) Darwin'in ortaya attığı materyalist felsefenin tesiri ile madde ön plana çıkmış ve manevi değerler gün geçtikçe yozlaşarak kaybolup gitmiştir. Gün geçtikçe de artan şiddetle kaybolmaya devam etmektedir. Sadece maddenin varlığını kabul eden ve insanı “bir madde yığını olarak gören, İnsanın gelişmiş bir hayvan türü olarak ortaya çıktığını ve doğadaki tek geçerli kanunun “Çatışma” olduğunu var sayan bu felsefe, ne acıdır ki birileri tarafından ilgi görmekte, dahası bilim kabul edilerek eğitim kurumlarında okutulmaktadır[1].

İlgi gördükçe materyalizm (maddecilik) gelişmekte, manevi değerler de yok olup gitmektedir. Çünkü madde insan nefsine hükmetmede etkindir. Nefsani arzularla birleşince de iyice şaha kalkmıştır. Madde sınırsız hareket alanı sağlayarak hak, hukuk ve adaletten uzaklaştırır ve bu uzaklaşma huzursuzluğun kaynağını oluşturur. Toplum düzenini var olan çizgisinden çıkarır.

Oysa manevi değerlerin bir kısım sınırlamaları ve kısıtlamaları vardır.

Manevi değerlerin en başında elbette DİN ve dinin getirdiği, var ettiği Allah korkusu ve sevgisi bulunmaktadır. Diğer bütün değerler din bağlamında anlam ifade etmektedir. İstiklâl Marşı şairimiz M. Akif Ersoy bu konuyu çok güzel açıklamıştır[2]:

“Ne irfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır;

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır”

Burada kast edilen din, elbette “İslâm Dinidir”. Birileri tarafından değiştirilen kurullarla yaşamakta olan kitabi dinler, Yahudilik ve Hıristiyanlık ile adına “din” denilen beşerî batıl inanışlar (Budizm, Brahmanizm gibi) kastedilmemektedir. Din; yaratıcının tek olduğunu ve bu tekliğin ayrılmaz parçası olan iman esaslarının tereddütsüz kabul edilmesini, ibadetin ancak ona yapılması gerektiğini, ona ve gönderdiği elçi Muhammet (sav)’e itaat edilmesi gerektiğini belirten kurulları koyarken bir taraftan da toplumu huzur içinde bir yaşama kavuşturmak için de birtakım kurullar getirmiştir. Bir toplulukta din etkisi ne denli güçlü ise toplumsal

bütünlük aynı oranda güçlü olmaktadır [3]. Bu kurallar, insanın yeryüzünde insanca yaşamasını temin etme bakımından vazgeçilmez İman umdeleri, ibadet esasları, Adalet kuralları, Ahlâk kuralları, Adabımuaşeret kuralları gibi bölümlerde açıklanmaktadır. Meselâ; Sadece adaletin ikamesi (ayakta tutulması, yerine getirilmesi), adalete önem verilmesi hakkında Kur'an'da 21'e yakın ayet bulunmaktadır. Bu konudaki ayetlerden biri şöyledir:

“Allah size mutlaka emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adalete hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar öğütler veriyor! Şüphesiz Allah her şeyi işitici, her şeyi görücüdür.”

(Nisa, 58)

Ayetin, emanete ve adalete riayet emri genel bir kuraldır. Konu ile ilgili olarak bu ayetin nüzul (indirilme) sebebini de yazmamızda fayda bulunmaktadır. “Hz. Peygamber (sav) Mekke'yi fethedince, Kâbe'ye bakan Osman bin Talha kapıyı kilitlemiş Kâbe'nin üzerine çıkmış ve anahtarı vermeyi reddederek :<Senin Peygamber

olduğunu bilseydim onu verirdim>demiştir. Hz. Ali anahtarı zorla alıp kapıyı açmıştır. Hz. Peygamber (sav) içeri girerek iki rekât namaz kılmıştır. Çıkınca amcası Abbas, anahtarı ve şerefli bir görev olan bakıcılığı kendisine vermesini istemiştir. Efendimiz Hz. Ali'ye anahtarı <eski sahibine vermesini ve ondan özür dilemesini> emretmiştir. İşte bu münasebetle bu ayet nazil olmuştur. Bu olay Osman bin Talha'nın da Müslüman olmasına sebep olmuştur [4].

Toplu yaşamının getirdiği zorlukları ve problemleri aşmak için gerek dinin getirdiği gerekse toplumun yaşamında oluşturduğu insan hak ve hukukunu gözeten kuralları bilmek, bunlara uymak gerekmektedir. Bu kuralları bilen bu kurallara uyarak hayat süren toplumlar huzur ve güven dolu bir hayat yaşamaktalar. Aksi halde bedbin, berbat ve huzursuz bir hayat girdabı içinde dönüp durmaktadırlar.

Her birimiz yaşamımızın önceki dönemlerinde var olan huzuru aramaktayız. O günlerimizi hasret ve hayıfla anmaktayız. Toplumda var olan karmaşa, hukuk ihlalleri, kuvvetlinin zayıfı ezen davranışları, paranın gücü ile

yapılan zulümler, terör, sokağın, muhitin ve netice olarak şehrin, olanca hışmı ile üstümüze gelen karabasanları bizleri huzursuz ve rahatsız etmekte, bedbin, karamsar bir yaşam sürmemize sebebiyet vermektedir.

Küçük yaşam üniteleri büyük ünitelere, köyler beldelere, kasabalara ve nihayet küçük şehirler büyük şehirlere dönüşmüştür. Evler bir tek birim iken, bir ailenin oturduğu bir mesken iken, apartmanlara, gökdelenlere ve rezidanslara dönüşmüştür. Burada iskân edenlerde arasında, insani münasebetler, tanışıklıklar, dostluklar ve komşuluklar birden tarih sayfalarına gömülüp gitmiştir [5]. Mahalle ve onun meydana getirdiği samimi birliktelik ve bu birliktelikte oluşan kültür kaybolmuş, yerine siteler, gökdelenler rezidanslar geçmiştir. Mahallerde ibadet edilecek camii, küçük çocuklarına din eğitimi verecek hoca ve mahalle mektebi, adabımuaşeret öğretecek bilge kişileri zamanla yok olmuştur. Bunun aksine aynı kapıdan giren, çıkan, birbirini tanımayan, bir yabancılar kalabalığı oluşmuştur. Tüm hedefi madde, hırsı madde, davası madde olan bu topluluğun komşu ve

komşuluk konusunda bir derdi de tasası da bulunmamaktadır.

Yardımlaşma, dayanışma, bir araya gelinerek yapılan sohbetler, ilmi münakaşalar, münazaralar ve gündelik şakalar da yok olmuştur. Daha ilerisi selâm, selâmlaşma bile zaman içerisinde yok olmuştur. Adeta birbirine kızgın, dokunulunca patlayacak bir bomba gibi, agresif, insan seli bir topluluk haline gelinmiştir.

Buna karşılık eğlence mihraklı, çevresindekilere karşı sorumsuz, umursamaz, parada hırs yüklü, ticarete gaddar, merhametsiz insanlardan oluşan garip bir kalabalık. Hedefi para olan, paraya ulaşmak için her türlü yolu meşru kabul eden, felsefesi materyalizm olan, kiblesiz bir topluluk...

Bahsedilen bu manzara ilk zamanlar sadece belli semtlerde kendini göstermeye başlamıştır. Ancak günümüzde özellikle metropollerin her semtinde yaşanan bir hayat tarzı haline gelmiştir.

Tam kırk yıl önce bir ramazan ayında yaşadığım bir olayı burada örnek olması bakımından arz etmek istiyorum:

Beyoğlu'nda Taksim'den fındıklıya inen yol üzerinde bulunan Kazancı Ali Ağa Camiinde İmam-Hatip idim. Teravih öncesi camiye bir kadıncağız geldi. Telaşlı ve perişan bir hali vardı. Cami görevlisini arıyordu. Benim, dedim.

-Annem çok hasta, herhalde ölüyor. Gelip bir Kur'an okur musun? Dedi.

-Okurum, dedim ve beraberce iki sokak aşağıda bulunan bir eve girdik.

Girdiğimiz odada yaşlı bir kadın bir yatakta yatıyordu. Ancak can çekişiyordu. Öyle ki üzerinde yattığı pirinç karyola deprem oluyormuşçasına sallanıyordu. Yasin suresini yarıya kadar okuyabildim. Kadıncağız vefat etti. Evde beni çağıran kadından ve bir çocuktan başka kimse yoktu.

Bende bırakıp namaz için camiye dönmek zorundaydım. Oysa koca bir apartmanın bir dairesinde oturuyorlardı. Ne yazık! orada komşularından kimse yoktu. Ne yazık! belli ki komşuluk yoktu. Aynı çatı altında oturmalarına rağmen birbirlerini tanımıyorlardı. Gidiş gelişleri, beklide

selâmlaşma ve konuşmaları yoktu. Aynı kapıdan giren yabancı idiler.

Ben o günden sonra camide teravih namazı öncesi yaptığım konuşmalarda bu konuyu birkaç kez gündeme getirip konunun vahametini açıklamaya çalışmışım. Günümüzde o günden daha da kötü bir durum söz konusudur. O tarihte komşuluklar, bazı semtlerde bitmişti. Şimdilerde ise komşuluğun bittiği alanlar çok genişledi. Her yanı kapladı. Her semtte yayıldı. Artık o eski özelemler hatıralarda kaldı. Artık kapıları birbirine açılan iki dairede oturanlar birbirlerini tanımaz, hastalarını ziyaret etmez hatta cenazelerine iştirak etmez duruma geldiler [6]. Kırk yıl önce yaşadığım ve anlattığım olayın geçtiği semtte olan bu acı gerçek artık her çevrede yaşanmaktadır. Her geçen gün materyalizmin baskısı, çevre şartlarının getirdiği menfi oluşumlar, görsel medyanın etkin rolü, daha sonrasında da bilişim teknolojisinin cazibesi komşuluk ilişkilerini alt üst etmiştir. Daha da ileri safha; ailelerin birbirlerinden uzaklaşmasına, hatta eşlerin ayrı odalarda yaşamalarına,

neticesinde de evliliklerin yıkılmasına sebebiyet vermiştir [7].

Tüm bu nedenlere de dayanarak bu kitapta, komşuluk konusunu birkaç noktadan ele alarak, kaybettiğimiz değerlerimizi tekrar geri döndürme çabasında bulunulacaktır. *“Bir arada yaşamak zorunda bulunduğumuz insanlarla yeniden nasıl komşu olabiliriz? Nasıl iyi komşu ilişkisi kurabiliriz?”* gibi soruların cevabını bulabilmek ve toplu yaşama ilkeleri oluşturabilmek için Kur'an'da Cenab-ı Hakkın (cc) Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sav) bize ne gibi emirler ve tavsiyelerde buldukları açıklanmaya çalışılacaktır.

BÖLÜM 1

KUR'AN' DA VE İSLAMDA İLETİŞİM

Rana Özyurt Kaptanoğlu

Allah (cc) göndermiş olduğu tüm kitaplarda tüm doğayı diğer canlıların yaşaması için yarattığını bildirmiştir. Hatta diğer tüm canlıları, suyu, toprağı ve havayı insanlar için yarattığına dair ayetler bulunmaktadır. Doğanın her bir ayrıntısı, kurulmuş olan düzene kanıt teşkil etmektedir ve tüm kutsal kitaplarda vurgu öncelikle bahsi geçen mükemmelliğe sonrasında yaratıcının varlığına yöneliktir.

Kur'an'ın ise muhatap aldığı insandır. Bir nevi onun için yaratılmış tüm çevre aynı zamanda insana emanettir. Hz. Muhammed (sav) ve Kur'an-ı Kerim bu bağlamda insana yol göstericidir. Bunu vurgular nitelik taşıyan ayetlerden bir kısmı ise şu şekildedir:

*“Doğu da Batı da Allah’ındır. Yüzünüzü ve gözünüzü
nereye çevirirseniz Allah oradadır. Çünkü her yer
Allah’ın bilgi kapsamı içindedir”*

(Bakara, 115)

“Allah, tüm alemlerin ve yaratıkların Yaratacısı, şekil ve rızık vericisidir. Yeryüzünü sizin için yerleşime açan, gökyüzünü inşa eden, sizlere en güzel biçimi veren, sağlıklı besin maddeleri sunan Allah’ tır. Alemlerin Rabbi tüm iyiliklerin de kaynağıdır”

(Mü’min, 64-65)

Evrendeki her şey gerçek bir uyum içerisindedir ve sanki birbirlerine görünmez zincirler ile bağlıdırlar. Rum suresinin 46. ve 48. ayetlerinde de geçtiği gibi kurumuş toprağın “Rahmet” ile yeniden dirilmesi için gereken yağmur, rüzgârın bulutları hareket ettirerek bu yağmuru sağlaması ve yağdığı her yere getirdiği yenilenme bu konuya verilebilecek binlerce örnekten sadece bir tanesidir.

Bildiğimiz ve bilmediğimiz var olunmuş her bir detayda Allah’ın varlığı işaret edilmektedir. Gökte uçan kuşta, sürekli bir yöne akan sularda, göze güzel görünen bir ranada, rüzgârın hareket ettirdiği küçük bir yaprakta, çiçeklerin kokularında, karıncanın çalışkan telaşında vb. akla gelen her güzel detayda, onun varlığı işaret edilmektedir [1].

Allah'ın (cc) gökte ve yerde insanın emrine verilmek üzere yarattığı her şey sadece belli bir ırkın istifadesi için değildir. Dünya tüm insanlığın ortaklaşa menfaatinin olduğu yer olarak düşünülmelidir. Bu gerçek Kur'an da şu şekilde belirtilmiştir:

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki, O'na karşı gelmekten korunmuş olabilesiniz. O yeryüzünü size bir döşek ve göğü de bir bina kaldı. Gökten su indirip onunla size rızık olmak üzere ürünler meydana getirdi; artık Allah' a bile bile eş koşmayın”

(Bakara, 21-22)

Bu nedenle çevresel tüm sorunlar, tüm insanlığın sorunudur [2]. İnsanlık ne kadar eskiye dayanırsa, inanç da doğa da o kadar eskidir ve bu üç kavram birbirleri ile sürekli iletişim halindedir. İlahi ve ilahi olmayan tüm dinlerde bu kavramlar bütünü aynı şekilde ele alınmıştır. Bu kavramların bir arada incelenebilmesi ise öncelikle kavramların birbirleri ile iletişimi ile mümkün olacaktır.

Allah'ın (cc) insanlar ile iletişim kurma amaçlı indirdiği Kur'an-ı Kerim iletişim disiplini için çok önemli bir

örnektir. Kitabımızın bu bölümünde iletişim biliminin klasik beş adımı Kur'an bakış açısı ile ele alınacaktır. Allah (cc) insanoğlunu yarattığından beri onunla iletişim içerisine girmiştir [3]. Tüm insanlık tarihinde bahsi geçen iletişimin kanıtlayıcı son şekli Kur'an-ı Kerimin gelmesi olmuştur. Allah (cc) Kur'an-ı indirmiş, doğru şekilde anlaşılacak emir ve yasaklara uyulmasını ve dua yolu ile geri bildirim olmasını istemiştir. Kur'an'ın gönderilmesinde çok çeşitli nedenler vardır. İnsanlığı doğru yola iletecek şekilde düşünce ve davranış şekillerinin değiştirilmesi, sapkınlık, cehalet ve aşırılıkların ortadan kalkması, hayırlı işlere yönelmeyi sağlaması gibi pek çok sebep bu sebepler arasındadır [4]. Bu bağlamda Kur'an'ın insanlıktan beklentisi, okunulması, üzerinde düşünülmesi, açıklanmasıdır [5].

Allah (cc) Kur'an vasıtası ile insanlar ile iletişim kurarken işleyiş süreci şu şekilde düşünülebilmektedir. İletişimin yönü Allah'tan (cc) insana doğrudur. Kaynak Allah (cc), hedef ise insandır. İletişimin amacı Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uygun şekilde insanlığın daha doğru şekilde yaşamasını sağlamaktır ki bu istekte

kesinlikle zorlama yoktur. Allah (cc) vahyi baş meleklerinden Cebrail vasıtası ile indirmiştir. Bittabi zorlama olmamasına karşın beklenti, vahiy yolu ile gönderilen mesajın anlaşılması ve buna uyulması şeklindedir [6].

Kur'an iletişiminde ilk alıcı olan Hz. Muhammed'de (sav) iletişime oldukça fazla önem vermiştir. Peygamber efendimiz dönemindeki iletişimi, Mekke dönemi ve Medine dönemindeki iletişim olarak ikiye ayırmak doğru olacaktır.

Mekke, etrafı dağlarla çevrili ve savunması nispeten kolay bir şehirdir, “şehirlerin anası” unvanını alması ve Kabe'nin içinde bulunuyor olması nedeni ile çok farklı ülkeler tarafından alınmak istense de hiçbir zaman yabancı bir hakimiyet altına girmemiştir [7]. Kur'an'da da belirtildiği üzere tarıma elverişli olmayan şehirde ticaret işi yapılmaktadır. “O dönemlerde Mekke halkı, edebiyat, şiir, nesir gibi sanatsal faaliyetler ile yakından ilgilenmektedir. Dönemin ele alınabilecek en önemli iletişim faaliyeti ise şüphesiz Kur'an'ın okunması, yazılması ve ezberlenerek yayılmasıdır.”

Parça parça inen ayetler ilk önce Hz. Muhammed (sav) tarafından erkeklerden oluşan bir gruba okunmaktaydı. Hemen ardından ayetler kadınlardan oluşan bir gruba okunarak tebliğ edilmekteydi. Akabinde yazıcılar çağırılarak ve kendine ayeti yazdırmaktaydı. Ayrıca peygamberimiz Ramazan aylarında inen tüm ayetleri de yüksek sesle okumaktaydı. Sahabeler bu dönemde hem okunanı dinlemekte hem de nüshaları kontrol etmekteydi [8].

Medine'nin ise sosyo-kültürel yapısı ise Mekke'den oldukça farklıydı. Yahudiler ile iyi ilişkiler içerisinde olan Medine de yaşayan kabileler bu dinden etkilendiklerinden Müslümanlığa Mekke'de olduğu kadar direnç göstermemişlerdir. Aksine yeni gelen Peygambere destek veren Medine halkı bu sayede Yahudiler ile başa çıkabilecekleri kanaatine girmişlerdi. Kur'an-ı Kerim'in yazılması ve yayılması da daha çok Medine'de olmuştur. Namaz farz edildikten sonra özellikle cemaatle birlikte kılınması durumu da Müslümanların iletişim ve haberleşmesi için önemli bir aracı olarak kabul edilmektedir. Hicret ardından tüm namazlar Medine'de

camilerde cemaat eşliğinde kılınmıştır. Namaz vakitlerinde Müslümanlar yüz yüze iletişim yolu ile öğrendiklerini birbirilerine aktarmak-taydılar [9]. Cuma ve bayram namazları ise diğer vakitlere nazaran daha önemli toplanmalardır. Günümüzde hala devam eden vaaz sistemi o dönemde de etkindir ve Müslümanların iletişimi için önemli olmuştur. O dönemde bayram namazlarına kadın ve çocukların da iştirak ettiği yine yazılı kaynaklarda belirtilmektedir.

Medine şehrindeki önemli iletişim faaliyetlerinden biri de ilk İslam anayasasının oluşturulmuş olmasıdır. Hz. Muhammed (sav) Medine'de ki Yahudi ve Arap halkının ileri gelenleri ile müşahede yapma yolu ile özellikle hukuki, sosyal, mali ve askeri maddeleri ihtiva eden 52 maddelik anayasa metni hazırlamış ve imzalamıştır. Akabinde Yahudiler, Hristiyanlar ve müşrik Araplar ile sulh için muahedeler gerçekleştirmiştir. Özellikle Araplar ile imzalanan -Hudeybiye Barışı- İslamiyet'in yayılmasında etkin rol oynamıştır. Peygamberimiz komşu devlet başkanlarına elçiler göndermiştir ve elçiler genelde yazılı bilgiler götürmüşlerdir [10]. Hicretten

dokuz yıl kadar sonra Peygamberimizin nüfusu artmış ve artık tüm Arap kabileleri Medine'ye elçiler göndermeye başlamışlardır. İslam'ın yayılmasını ve bu konuda iletişimin ne kadar güçlü olması gerektiğini bilen Peygamberimiz İslam'ı kabul eden İran devletinin ricası üzerine Fatiha suresinin Farsça 'ya çevrilmesini sağlamış ve İranlılar Arapça metne alışınca kadar namazlarında Fatiha suresini Farsça okumuşlardır. Tüm bu gelişmeler göstermektedir ki Peygamberimiz komşu olduğu tüm kabile ve uluslar ile içtimai diyalog yolunu tercih ederek barışçıl bir tavır takınmıştır.

1.1. Kur'an İletişiminde Kaynak

Literatürde iletişim kavramı incelendiğinde adımlarından ilki olan “kaynak” genelde insan olmaktadır. Ancak Kur'an iletişimde mesajı kodlayan, bilgi kaynağı olan ve içeriğini belirleyen Allah'tır.(cc) [11]. Kur'an da klasik iletişimden farklı olan başka bir husus ise diğer insanlara iletilmesi için sadece bir tek insanın yani Hz. Muhammed'in (sav) görevlendirilmiş olmasıdır ki Kur'an içerisinde bu durum defalarca vurgulanmıştır. Kur'an da “söyle” emir kipi üç yüz defadan fazla

yinelenmiştir. Bu durum en başta peygamberin vahye karışma ve etkileme durumunun olmadığını göstermektedir. *“O mütekellim değil muhataptır; aklına gelen şeyi ifade edici değil aksine tekrar edicidir”* [12].

1.2. Kur'an İletişiminde Alıcı

Kur'an tek bir insana indirilmiş olsa dahi alıcılar tüm insanlıktır. Hz. Muhammed (sav) iletişim aracı olabilecek özel kişilik olarak seçilmiştir keza vahiy madde üstü bir niteliktedir [13]. *“Vahiylerin ilk alıcısı olan Hz. Muhammed (sav) Cebrail (as) tarafından aldığı mesajları diğer insanlara ulaştırırken diğerleri için mesajın anlaşılabilir olması için ise günümüzde Hadis-i Şerif olarak adlandırılan sözleri ile mesajları desteklemekteydi.”* Yani görevi sadece gelen vahiy iletmek değildi, onu yaşamak ve yaşatmak durumundaydı. Bu yüzden Hz. Muhammed'e (sav) hem vahiy edilen hem de kastedilen açık seçik beyan edilmiştir [14]. Kur'an iletişiminde ilk alıcı olan Hz. Muhammed aynı zamanda iletişim sürecinde “kanal” vazifesi de görmektedir. Ancak literatürdeki anlamı ile araç veya mekanik fiziksel oluşum içeren kanal tanımı

yüzünden bu konuda kesin karar vermek karmaşık ve güçtür.

Kur'an- ı Kerim'in hedef kitlesini ise farklı şekillerde özetleyebiliriz:

1.2.1. Vahye göre Hedef Kitle Birinci ve seçilmiş hedef kitle Hz. Muhammed'dir (sav). İkinci hedef kitle peygamberimizin ashabı yani bilgileri direk ondan alan kesimdir. Bu kitle Kur'an'ı sözlü yoldan almışlardır. Üçüncü hedef kitle ise peygamberimiz ile direk muhatap olmayıp ilk muhataplardan veya onların öğrencilerinden alanlardır ki bunlar da bilgilerin bir kısmını yazılı bir kısmını ise sözlü almışlardır.

1.2.2. İnanca Göre Hedef Kitle

Aşağıdaki şekildedir [15]:

Müslümanlar; Allah'a ve gönderdiklerine inanıp İslam ve getirdiklerini kabul eden grup.

Müşrikler; Allah'a inanıp onun en üstün Rab olduğunu kabul etmelerine rağmen melekler, doğa üstü varlıklar vb. ilahlar edinip bunlara yapılan ibadetle Allah'ın kendilerine şefaate edeceğine inananlar.

Kitap ehli; Allah'a inanan ancak peygamber ve meleklerle gereğinden fazla hürmet gösteren hatta zaman zaman Allah ile bir tutan Yahudi ve Hıristiyanların oluşturduğu grup.

Münafıklar; Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde özellikle inananların yanında inandık diye yalan söyleyen ve yaratana saygısızlık eden grup.

1.2.3. Toplumsal Konuma Göre Hedef Kitle

Toplumsal konuma göre hedef kitle halk ve köleler olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.2.4. Dini Tebliğe Uygunluk Durumuna Göre Hedef Kitle

Sürekli uygun şekilde bu değere daima bağlı kalanlar, sadece bazı şart ve durumlara göre uygun olanlar ve hiçbir durumda uygun olmayanlar olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür [16]. Bazı durumlarda tebliğe uygun olanlar canları, malları tehlikeye girdiğinde, çaresiz ve güçsüz kaldıklarında tebliğe uygunluk görürler.

1.2.5. Entelektüel Birikime Göre Hedef Kitle:

Bu hedef kitle ayrımı bireylerin entelektüel bilgi birikimine yönelik yapılmıştır ve üç grupta incelenmektedir; halk, okumuş kitle ve entelektüeller (uzman ve nitelikliler) [17].

1.2.6. Kur'an'a Yönelik Duruma Göre Hedef Kitle:

Dört alt maddede incelenebilmektedir. Kur'an ile ilk defa muhatap olanlar, Kur'an ile ilgili doğru olsun ya da olmasın bilgisi olanlar, Kur'an okuyan ancak onunla ilgili tereddüt sahibi olanlar ve Kur'an ı bilerek onu hayatına geçirmeye çalışanlar [18].

Kur'an incelendiğinde, bahsi geçen her bir gruba yönelik ve ona hitap eder şekilde hazırlandığı görülmektedir. Ancak daha iyi anlaşılabilmesi için her iletişimde olduğu gibi iletişim engellerinin yok edilmesi gerekmektedir. Kur'an sadece tek bir grubu değil tüm insanlığı hidayete erdirmek üzere gönderilmiş bir kitaptır [19]. Kur'an tüm insanlığa aynı şekilde hitap etse de her bir insanın bilgi birikimi ve kültürü değişiktir ve farklı şekilde algılanabilir. Allah (cc) ilmi, dili, ırkı ne olursa olsun tüm insanlığa hitap edebilecek mesajlar kullanmıştır [20].

1.3. Kur'an İletişiminde Mesaj ve Kanal

Allah (cc), iletişimde iki ayrı mesaj türü kullanmıştır. Bunlardan birincisi söz ve yazı içermez. Kainattaki tüm olaylar, nesnelere ve bireyin kusursuz yaratılması kendi varlığının işaretidir [21]. Yaratılan her bir zerrenin anlamı ayrıdır ve her bir yaratılmış vasıtasıyla Allah (cc) kendini insana tanıtmaktadır. Başka bir deyişle çevredeki her bir olgu kulağa ve göze başta olmak üzere tüm duylara hitap etmektedir.

İkinci mesaj ise peygamberler vasıtasıyla insanlara ulaştırıldığı kitaplardır. Bu mesaj Allah ile insan arasındaki iletişimin sözel kısmını oluşturmaktadır. Kur'an bu mesaj türünün sonuncusudur [22].

Allah (cc), ilettiği her bir vahiyde bireylerin nasıl davranmaları gerektiğine dair bilgiler vermiştir ki insanoğlu her zaman en iyiye en güzele ulaşma çabasıdadır. Bu yüzden Allah (cc), yarattıklarının yaradılışlarına uygun hareket etmeleri, isyana ve şerre düşmemeleri, en mühimi de; *“biz bunları bilmiyorduk”* dememeleri için her devirde insanlarla peygamberleri aracılığıyla iletişime geçmiştir [23].

İletişimin gerçekleşebilmesi aynı dili konuşabilme ile başlamaktadır. Hayvanlar iç güduları ile bitkiler belki bizim hiç bilmediğimiz ve bilimin dahi ortaya henüz çıkaramadığı bazı hal ve hareketler ile insanlar ise dil vasıtası ile iletişime geçebilmektedir. Bir insan ve bir hayvanın dil vasıtası ile iletişim kurabilmesi olanaksızdır [24]. Bu sebeple Allah'ın (cc) Kur'an'ı insanın kullandığı dilde göndermiş olması iletişim açısından çok önemlidir.

Sözlü iletişimin temeli dildir. Bu nedenle hali hazırda kullanılan bir dil ile indirilmiş olan Kur'an'ın en belirgin amacı, Allah (cc) ve evren arasındaki tüm ilişkilerin insan bilinci tarafından algılanması, bu yönde insan vicdanının bilinçlenmesi, şekillenmesi, insanın kendi nefesine karşı bilinçli ve uyanık olmasını sağlamaktır [25]. Tüm bunların sağlanabilmesi ise dilin anlaşılır olması ile alakalıdır. Gönderilen mesajların alıcıların algılayabileceği şekilde kodlanması gerekmektedir. Allah (cc) iletişim engellerini ortadan kaldırma amaçlı Kur'an'ı beşerî bir dille indirmiştir. Arapça olmasının nedeni ise vahiy indirilen kişinin kullandığı dilin Arapça olmasıdır.

Kur'an da dilinin neden Arapça olduğu 11 ayrı yerde açıklanmıştır [26].

İletişimde mesaj iki boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan biri içerik diğeri ise koddur. İnsanların kullanmış olduğu lisan mesajın kod kısmını oluşturmaktadır. Yani belli bir kodu yoksa mesajın bir anlamı kalmamaktadır [27]. Örneğin sağlık çalışanlarının kendi aralarında kullanmış olduğu jargonlar diğeri insanlar tarafından ya çok az anlaşılmaktadır ya da hiç anlaşılmamaktadır. Kur'an'ın Arapça indirilmesinin nedeni de benzer şekilde Peygamberimizin ve tebliğ edeceği kişilerin kullandığı dilin Arapça olması ve örnekteki gibi bir sorun yaşanmamasıdır.

Kur'an Allah (cc) ve insan arasındaki sözel iletişimin sonu olsa da tüm iletişimin sonu değildir. Allah'tan (cc) insana doğru iletişim aşağıdaki ayette de anlaşılacağı gibi her daim devam etmektedir. İnsandan Allah (cc)'a yönelik iletişim ise dua olarak düşünülmektedir [28]. Allah (cc) insanın duasını kabul veya ret olarak geri cevaplayacaktır.

*“Ant olsun insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine
fısıldadıklarını biliriz. Ve biz ona şah damarından daha
yakınız.”*

(Kaf, 16)

Kur'an iletişimde kanal zaman içerisinde farklılaşmıştır. İlk muhatapları Kur'an ayetlerini sözel duymuşlardır. Daha sonraki muhatapları ise yazılı olarak almışlardır. Yani ilk kanal işitsel daha sonraki kanal görsel olmuştur. Günümüz teknolojisinde her iki kanal ile de Kur'an'a ulaşılabilmektedir. Ancak dönemin işitme araçları o dönemkinden oldukça farklıdır.

1.4. Kur'an İletişimine Engeller

Her iletişimde olabileceği gibi Kur'an iletişimde de engeller olabilmektedir. Öncelikle Kur'an'ın vahiy yolu ile indirilmiş olması özellikle müşriklerin inanmayıp indirilen Kur'an'a karşı gelmelerine yol açmıştır. Müşrikler o dönemde Kur'an'ın Peygamberimiz tarafından Arap olmayan bir köleden alındığını hatta tarih kitaplarının derlenerek yazıldığını dahi iddia ettikleri olmuştur [29]. Müşriklerin daha ileri giden davranışlarında okunmasına engel olmaya çalışıldığı

görülmüştür. Aşağıdaki ayetlerde bu durumların gerçekleştiğine dair deliller bulunmaktadır.

*“Kur’an öncekilerin masallarındır, başkalarına yazdırılıp
sabah akşam O’na okunmaktadır dediler”*

(Furkan, 5)

*“İnkâr edenler: ‘Bu Kur’an’ı dinlemeyin, okunurken
gürültü yapın. Umulur ki bastırırsınız’ dediler”*

(Fussilet, 26)

1.5. Kur’an İletişiminde İkna Gücü

Yeni fikir ve düşünceler her zaman yeniliğe karşı bir direnç ile karşı karşıyadır. Özellikle de inanç gibi hassas bir konuda fikri veya yeniliği tebliğ eden kişi hem muhatabını iyi tanımalı hem de anlatış tarzı uygun olmalıdır. Bu yeniliğin kabul ettirilmesi belli usulü takip ile mümkün olacaktır. İkna edici iletişim insanların iletişime engel olacak durum ve davranışları zor kullanma yolu ile değil, inandırma yolu ile elimine etmelerinden geçmektedir. Alıcıyı ikna için mesaj içeriği ile ilgili bilgiler kaynak tarafından iyice bilinmiş olması gerekmektedir. Alıcı, mesajın öncelikle neden geldiğini

algılamalı ve mesaj ile ilgili aklına takılan her tür bilgiyi kaynaktan alabilmelidir. Aksi takdirde kaynak sadece bir aktarıcı olarak kalacaktır [30].

Allah (cc) bu nedenle Kur'an iletişiminde ikna yolunu kullanmıştır. Ayrıca Kur'an da, yaratmanın sonsuz gücü ve kudreti ders verici vakalar ile ortaya konmuş, bu sayede inanç durumuna temas ile ikna edici olmaya çalışmıştır. Aşağıdaki ayet buna en güzel örneklerden biridir:

“Emriyle göğün ve yerin (kendi düzenlerinde) durması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Sonra sizi yerden (kalkmaya) bir çağırды mı, bir de bakarsınız ki (dirilmiş olarak) çıkıyorsunuz. Göklerde ve yerde kim varsa yalnızca O'na âittir. Hepsi O'na boyun eğmektedirler. O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu O'na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O'nundur”

(Rum, 25-27)

Allah (cc) öncelikle ikna eden bir iletişim süreci belirlemiş ardından ikna teknikleri kullanmıştır. Bu tekniklerden bazıları şu şekildedir:

1.6. Güvenilir Kaynak:

İletişimin ikna edici olması açısından kaynağın güvenilir olması çok önemlidir. Allah (cc) Kur'an mesajlarını muhataplara iletmekte görevli olarak güvenilirliğinden kimsenin kuşku duymadığı Muhammed'i (sav) seçmiştir. Peygamberimize Mekke halkı tarafından El-Emin lakabı takılmış ve Muhammedu'l Emin denmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi özellikle müşrikler vahiy yolu ile gelen Kur'an ayetlerini yalanlamışlardır. Ancak Kur'an bu yalanlamaları üç şekilde elimine etmiştir. Bunlardan birincisi Kur'an'da kullanılan Arapçanın bir kölenin kullanamayacağı kadar mükemmel olmasıdır. İkincisi Kur'an'ın insan yapısı olması bir benzerinin getirilebilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bir benzeri hiçbir şekilde oluşturulamamıştır. Üçüncüsü ise Peygamberimizin okuma yazma bilmemesi, 40 yıldır aynı kavimde olmasına rağmen Kur'an'da bahsedilen mevzulardan daha önce hiç bahsetmemiş olması, peygamberlik iddia etmemiş olmasıdır. İlim, kanun veya dünyanın başka yerlerindeki düzenler ile ilgili hiçbir

bilgisi olmamasına karşın, geçmişten kimsenin bilemeyeceği bilgileri getirmesidir.

İnkâr ve isyanlara karşı Allah (cc) aşağıdaki ayetleri indirmiştir:

“Ey Muhammed! Bunlar sana vahyettiğimiz bilinmeyen olaylardır. Sen de milletin de daha önce bunları bilmezsiniz. Sabret sonuç Allah'tan sakınanlarındır”

(Hud, 49)

“Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı batıl söze uyanlar şüpheye düşerlerdi”

(Ankebud, 48)

Kur'an'ın bir beşer tarafından getirilmeyeceğine verilebilecek başka bir örnek ise Rahman Suresi 19-20. Ayetlerde yazdığı üzere, dünyanın herhangi bir yerinde, okyanusta, birbirine karışmayan tatlı ve tuzlu su varlığının o zamanın koşullarında Arap yarımadasında yaşayan biri tarafından bilinemeyecek olmasıdır.

*“İki denizi birbirlerine kavuşmak üzere salıvermiştir.
Aralarında bir engel vardır, birbirlerine geçip
karışmıyorlar.”*

(Rahman, 19-20)

Peygamberimizin güvenilir bir kişiliğe sahip olmasının yanı sıra hızlı şekilde tebliğ ettiği dine bağlı şekilde yaşam sergilemesi de ikna açısından önemli olmuştur. Yasaklara önce kendi uymuş, farz emirleri önce kendi uygulamış ve en yakınlarına tatbik ettirmiştir [31]. Ayrıca hiçbir menfaatinin olmaması ve bu durumun çevresi tarafından görülmesi, davetin sadece Allah için yapıldığının yinelenmesi de ikna da etkili bir başka taktiktir. Kur'an da bu durum aşağıdaki ayetle vurgulanmıştır:

*“Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim
ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.”*

(Şuara, 109)

1.7. Kur'an'ın Dikkat ve İlgi Uyandırma Teknikleri

Özellikle Psikoloji disiplinde yapılan literatür araştırmalar göstermiştir ki bireyler dikkatlerini

yoğunlaştırdığı uyarıcıları algılamakta diğerlerini ise algılamamaktadırlar [32]. Etkin bir iletişimde dikkat, hedefin algılaması için en temel belirleyicidir. Aynı şekilde dikkat, ikna edici iletişim için de olmazsa olmaz bir unsurdur [33]. Duyu organlarımızla bize ulaşan uyaranlardan hangilerini seçip alacağımız da tamamen dikkat ile paralel bir konudur. Dikkat edilen her ne ise bahsi geçen konu ile ilgili tüm uyaranları kişiye ileten özel bir ilgidir. İlginin ana koşulu sözlü ya da sözsüz fark etmeksizin tüm uyaranların duyum eşliğini geçebiliyor olmasıdır. Kısacası dikkat hedefin seçiciliğini belirler ve bu belirlilik durumu tüm algı süreci boyunca geçerli halde kalır [34].

Kur'an'da, dikkati toplamaya ve yoğunlaştırmaya yönelik bazı teknikler barındırmaktadır. Bu tekniklerden bazıları şu şekildedir:

1.6.1. Huruf-u mukattaa

Kur'an'da bazı sureler Huruf-u Mukattaa denilen bazı harfler ile başlamaktadırlar. Müfessirler bahsi geçen harfleri çeşitli şekilde tefsir etmişlerdir. En önemli ortak nokta ise Kur'an'ın dinlenmesine yönelik olmalarıdır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere müşrikler Kur'an'ın dinlenmemesi üzerine direnç göstermişlerdi. Bu harfler ile başlayan ayetlerde daha önce karşılaşılmayan bir üslup ortaya konmuş ve dikkati toplamaya yardımcı olunmuştur. Hemen ardından ayetin yanı vahyin geliyor olması ise yine toplanan dikkat neticesinde daha anlaşılır hale gelmektedir [35]. Bu harfler günümüzde dahi Kur'an-ı ilk dinleyenler için dikkat çekicidir.

1.6.2. Nidalar

Nidaların en belirgin özelliği hedef kitleye uygun nida sözcüğünün seçilmesidir. “Ey iman edenler”, “ey, inkâr edenler” gibi çeşitli hitap şekilleri içeren ayetler Kur'an'da çoğunluktadır. Hitaplarda genelde hedef kitlenin inanç şekli dikkate alınmıştır. Örneğin iman edenlere yönelik başlayan bir hitaptan sonra genelde haram ve yasaklı olan durumlardan veya tavsiyelerden bahsedilmiştir [36]. İletişimsel açıdan ise hitap edilen grubun dikkatini çekerek direk mesaj yollanmak sureti ile iletişim engeli ortadan kaldırılmış olup, o gruba uygun şekilde mesaj kodlanması sağlanmıştır.

1.6.3. Sure Başlangıçları

Kur'an'da sure başlangıçlarında övme, hurufumukattaa, nida, haber cümleleri, yemin gibi farklı başlangıçlar kullanılıp dikkatin surenin kalan kısmına yoğunlaşması sağlanmıştır [37].

1.6.4. Musikili Yapı

Kur'an'da ayetler kafiyeli bir şiir gibi musikili ve akıcı olan bir üslup ile dizilidir. Bu üslup dinleyenin ve okuyanın vicdanına temas ederek dinlenmesini ve dikkat kesilmesini sağlamaktadır. Üslup, kelimelere taşıdığı anlamın dışında üstün bir anlam yüklemektedir. Böylelikle kelime daha somut şekilde anlaşılabilir. Ayrıca bu musiki Kur'an her okunduğunda açıkça görülmektedir [38].

1.6.5. Kavramaya Yardımcı Teknikler

Kavrama ikna edici iletişimin ikinci basamağıdır [39]. Anlama kavramı iletişimin odak noktasıdır. Keza her birey anlatmak istediğini bilir ve karşı taraf da anlamak istediğini. Bu durumu ortadan kaldıracak bazı teknikler Kur'an'da mevcuttur. Düşüncelerini Kur'an'a ve onu

anlamaya yoğunlaştıran her birey kendiliğinden kişiliğine biçim vermeye başlamaktadır. Kur'an eşsiz bir üsluba ve anlam alanına sahiptir ki bu teknikler de bu alanın bir yansımasıdır [40].

1.6.6. Kıssalar

Kur'an'da özellikle yaratanın varlığı ve birliği üzerine kıssalara yer verilmiştir. Kıssalarda şirk ve putlara ibadetin batıl olmasına yönelik deliller bulunmaktadır. Bazı kıssalarda peygamberlerin dilinden anlatımlar vardır. Bu durum her iki yönden kıssayı delilli hale getirmektedir. Hem Kur'an'da yazması hem de bir peygamberin ağzından söyleniyor olması kıssayı daha güçlü hale getirmektedir. Kıssalar Kur'an'ın amacı olan davet etmeye yardımcı olmaktadır [41].

1.6.7. Tasvirler

Tasvir bir şeyi yazı ve söz ile canlandırmak demektir ve bahsi geçen konuya dikkat kesilmeye, renklendirmeye, tek düzeylikten kurtarmaya yarayan bir yöntemdir [42]. İkna edici iletişim sürecinde tasvirin önemi yine çoktur. Konunun alıcının zihninde iyice yerleşmesi, dikkatin uyanması ve algılanması açısından etkilidir.

1.6.8. Benzetmeler

Benzetmeler sayesinde soyut olan kavramlar daha iyi anlaşılır ve dikkat çekici hale gelir.

1.6.9. Tartışma

Tartışmada kastedilen kavga değildir. Kur'an içerisinde tartışma gerçeğe ters düşecek şekilde fikirlerini savunan ve Kur'an'ın anlatmak istediklerini kendi fikirleri ile çürütmeye çalışanlar ile belirli ölçütler dahilinde yapılmaktadır. Bahsi geçen ölçütlerde en güzel yolun izlenmesi, karşı tarafı kırmadan doğru olan düşüncelerin güzel bir yolla empoze edilmesi kastedilmektedir [43]. Bu yüzden özellikle müşrikler ile yapılan tartışmalarda doğru yola iletme çabası ve geçmişteki peygamberlerin ümmetlerinden örnekler verilir. Kitap ehli ile yapılan tartışmalarda hatalı yönlerin açıklanarak kabule zorlama vardır. Münafıklar ile yapılan tartışmalarda ise tehdit ve korkutma vardır.

1.6.10. Akla Uygun Deliller Sunma

Kur'an'da hedef kitle akla ve mantığa uygun deliller ile çağırılır. Bu delillerde yaratılış, güneşin, ayın ve çevrenin

oluşumu gibi deliller ile Allah'ın (cc) varlığı ve birliği vurgulanmaktadır [44]. Bu yöntemin iki önemli yolu vardır. Birincisi eskiye yönelik düşünmeyi sağlamaktır. Atalarından gördükleri eski ve çarpık uygulamalar sorgulatılmaya çalışılır. Yeni bir fikri kabul etmeden önce eski fikri sorgulamak ve yanlışlarını göstermek önemlidir. Bu sayede kişi mesaja ön yargı ile yaklaşmayacak ve kavraması daha kolay olacaktır. İkinci yol ise ilmi bilgi ve delillerin bulunmasıdır. Kur'an'da pek çok delil bulunmaktadır. Gökler ile ilgili ayetlerde, bebeğin oluşumu tabiatın döngüsü ile ilgili ayetlerde pek çok kez bu yöntem kullanılmıştır [45].

1.6.11. Müjdelemek ve Korkutmak

Psikolojide de sıklıkla bahsedilen bir durum ödüllendirme öğrenme ilkeleri içerisinde yer etmiş olmasıdır. Ödüllendirme olumlu bağlayıcı etki göstermektedir. Özellikle kişiye verilen ödüle ihtiyaç durumuna göre birey ödüllendirilme ile sevgi ve bağlılık oluşturabilmektedir. Bahsi geçen gereksinimin oluşması ise müjdeleme ve korkutma ile mümkündür [46]. İnsan terbiyesinde de

önemli bir yer tutan müjdeleme ve ödüllendirme ikna edici iletişim açısından da önemlidir.

Kur'an'da ayrıca gelecek olan akıbetin tasviri ile korkutma ve uyarma da bulunmaktadır. Özellikle pek çok ayette cennet nimetleri ve cehennem azabına yer verilmiştir [47].

1.6.12. Tekrarlar

Tekrarlar edebiyatta mana güçlendirmek, isteneni etkili sürekli ve ilgi çekici olarak vermek için ses veya hecelerin aynı şekilde veya ufak değişimlerle yinelenmesi demektir. Tekrar aynı zamanda sözün etkisini de güçlendirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de kullanılması ise yine aynı sebeplere bağlıdır ayrıca ifadeye anlam katmaktadır [48].

1.7. Kur'an'ın Muhataba Yönelik Olması

Kur'an'ın dilinde de bahsettiğimiz üzere barındırdığı mesajlar hedef kitlenin anlayacağı şekildedir. Kur'an insanın özelliklerine ve fitratına uygun şekilde var olan eğilimlerine de dikkat etmiştir. Özellikle cennet

surelerinde insanların arzu edeceği şekilde tasvir edilmesi buna örnek olarak verilebilir [49].

Allah (cc) Ehli Kitaba yönelik ayetlerinde genellikle yumuşak bir üslup takınmış ve rahatsız / rencide edici ifadelerden kaçınmıştır. Müşriklere yönelik ayetlerde ise ilk etapta inançlarını tenkitten sakınılmış bu inançların zayıf ve tutarsız yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve nihayetinde kâinatı yoktan var eden Allah'ın (cc) varlığı ve birliği üzerinde durulmuştur [50]. Allah (cc) münafıklara yönelik ayetlerinde ise peygamberimiz-den onlara sırt çevirmesini katı davranmasını ve sözlerinde etkili olmasını istemiştir [51].

1.8. Kur'an'da Tedricilik

İletişimin nerede ve ne zaman olduğu, özellikle de mesajın hangi zaman diliminde iletildiği etkinliği açısından önemlidir [52]. Bu yüzdendir ki Kur'an bir defada tümü ile inmemiştir. Kur'an'ın tümünün inmesi yirmi yılı aşkın bir süre sürmüştür [53].

Kur'an insanın yapısına uygun ince ve detay metotları barındırır. İlahi gerekleri kademelerle insanlara benimsetme amacındadır. Bunun ana sebeplerinden biri insanların farklı mizaca sahip farklı fitratta yaratılmış olmasıdır. İçkinin yasaklanması bu duruma verilebilecek güzel örneklerden biridir. Allah'ın (cc) Kur'an'ı toptan indirmemiş olması her bir detayın üzerine dikkat edilmesini ve insanların neye ihtiyaç duyduklarının gözlenmesini sağlamıştır. Bu sayede toplumun ilgisi her gelen vahiy için artmıştır [54].

1.9. Kur'an'da Kolaylık

Allah (cc) Kur'an'ı indirirken kolaydan zora doğru bir yol takip etmiştir. Dine davette de aynı esas mevcuttur. Bireylerin önüne yapılacak en zor meşakkatli işleri yığmak daveti zorlaştıracaktır.

Kur'an davetinde öncelikle insanın birtakım eksikleri vurgulanmıştır. Davete ne kötü alışkanlıkları bırakmayı önererek ne de oruç, zekât gibi farzları emrederek başlamıştır. Kur'an'ın indiği zaman çok fazla kötü alışkanlığın ve duygusuzluğun hüküm durduğu bir zaman

olduğu için direk emir ve yasaklarla başlamanın herhangi bir etkisi olmayacağı aşıkardır [55].

1.10. Kur'an'da İki Durum Arasında Denge Kurmak

İkna edici iletişimde iletişimin kesilmemesi için iki durum arasında denge kurmak önemlidir. Bu nedenle özellikle insanların gerçeği daha net görüp kavrayabilmesi için Kur'an'da bu yöntem sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin cennetten bahseden bir ayetten bir veya iki ayet önce veya sonra cehennemden bahseden bir ayet bulunmaktadır [56]. Aynı şekilde müjdeleme ve korkutma da birlikte kullanılan zıtlıklardandır [57]. Bu yöntem hem dikkat çekmek hem de ikna edici bir iletişim olması açısından önemlidir.

1.11. Kur'an'da Edebi Sanatlar

Allah (cc) indirdiği kitapta hitabette farklı üsluplar kullanarak farklı bireylerin meşrep, amaç ve idraklerine uygun olarak farklı sanatlar ile değişik yönlendirme biçimleri uygulamıştır [58]. Kur'an' da kullanılan edebi sanatlardan bazıları; ıtınap, istiare, kinaye, mecaz, mutabakat olarak sıralanabilir [59].

Kur'an'ın kendine özgü üslubu alışlagelmiş üsluplardan farklı olarak pek çok yönü aynı anda içinde barındırır. Örneğin şairlere bakıldığında kimi kafiye konusunda iyidir ancak metinde dikkat toplayamaz veya hicvi yapıp methetmeyi yapamaz. Ancak Kur'an bahsi geçen konuların hepsinde tüm uyumu içinde barındırmakta, kendine has bir ifade tarzı ile tüm edebi türleri içinde barındırmaktadır [60].

Araplar özellikle de Mekke'de yaşayanların şiir ve hitabete oldukça düşkün oldukları kaynaklarda yazmaktadır. Özellikle peygamber efendimizin devrinde propagandalar dahi şiir yolunda yapılmaktadır. Ancak şiirin önemi hitabetten fazla değildi ve hitabetin gücü yine birinci sırada olmaktadır. Peygamberimiz (sav) bir şair olmasa da hitabet yönü çok güçlü idi.

1.12. Kur'an'da Mevzuların İç İçte Bulunması

Tüm mevzuları iç içe olduğu halde edebi üstünlüğünü muhafaza eden Kur'an yeryüzünde bu özelliğe sahip tek kitaptır [61]. Kur'an düzenlenmesi başka hiçbir yazılı eserde görülmemektedir. Standart eserlerdeki birinci bölüm, ikinci bölüm vb. bölümlendirme barındırmayan

Kur'an kendine has bir yapıya ve sözdizimine sahiptir. Mevzular iç içe olmasına rağmen ahengini ve akıcılığını hiç bozulmadan devam ettirebilir [62].

Kur'an'da geçen tüm manalar insanların Allah'a (cc) kendi iradeleri ile kulluk yapması üzerine olan tek bir mana etrafında dönmektedir [63].

1.13. İslam İletişimi

1.13.1. İslam İletişiminin İlgili Alanı

Hukuki ve genel olmak üzere iki ayrı alt başlıkta incelemek mümkündür. Hususi alanın ana amacı ise, bittabi İslam'a davettir. Yani dini tebliğ ve dine davet İslami iletişimin özel çalışma alanıdır. İslam'a davetin ise dört ana unsuru vardır. Bunlar [64]:

-Kur'an-ı Kerim

- Hz. Muhammed (sav)

- Davet Araçları (Peygamberin konuşmaları hareketleri, elçiler, davetçiler vb.)

- Davet Metotları (zorlamadan davet, bilgilendirme ile davet, anlaşmalı davet vb.)

İslam'a davette genelde kullanılan elçi gönderme metodunda gönderilen elçiler özel olarak seçilip görevlendirilmiştir. Özellikle ikna edici iletişim için kaynağın hitabetinin güçlü olması, mesaja yeter derecede dikkat çektirebilmesi gibi konular önemlidir. Bu yüzden özellikle seçilen elçilerin bazı özellikleri şu şekildedir:

- İnançlı ve güvenilir olma (sağlam bir inanç ile herkese güven verebilme)
- Sadık ve doğru olma (sözde, niyet ve iradede, zorluklar karşısında, amelde doğru olma)
- İhlas ve samimiyet (Allah rızasına uygun olmanın kıstası ihlastır)
- Şefkat, merhamet ve yumuşak huyluluk
- Sabır ve kararlılık

İslami iletişimin genel alanı ise hayatın tüm yönlerini içermektedir. Çünkü İslam evrensel bir düzen barındırmaktadır ve bu düzen içerisinde Müslümanların asıl misyonu tüm insanlığa örnek olacak şekilde “hayırlı ümmet” olmak olmalıdır. İslami iletişimin genel alanı hayatın tüm alanını içermektedir.

1.13.2. İslam İletişiminin Genel Özellikleri

İslam iletişiminin başlangıç noktası “Oku” emrinin vahiy edilmesidir. Ardından Allah (cc) elçisine şu emri vermiştir:

“Ey elçi! Rabbinden sana indirilene tebliğ et”

(Maide, 67)

1.13.3. İslam İletişiminin Sorumluluk Düzeni Olması Hali

İslam her insanın hür ve özgür olarak hayata geldiğini kabul eder ancak bu hürlük durumu gayesizlik demek değildir. İnsanoğlu dünyadaki hayat sürecinde uygun yaşamaya karşı sorumludur. İnsan vicdanına, topluma ve her şeyden önemlisi Allah’a (cc) karşı sorumludur. Aşağıdaki ayette bu kısaca şu şekilde özetlenmiştir:

“Herkes hür iradesi ile işlediği her fiilden mesuldür.”

(Al-i İmran, 25; Nisa, 111; En’âm, 164; Müdessir, 38).

“De ki: Yapın (yapacağınızı), yaptığınız işleri Allah’ta görecek, Elçisi de müminler de. Sonra görülmeyeni ve

görüleni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O, size yaptıklarınızı bir bir haber verecek.”

(Tevbe, 105)

Ayet hem Allah'a (cc) yani ilahi yargıya hem sosyal yargıya hem de vicdani yargıya işaret etmektedir. Vicdani hissin önemini vurgulayan diğer bir ayet de şu şekildedir:

“Her insanın (amel) kuşunu boynuna doladık. Kıyamet günü onun için açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız (ve kendisine): Oku kitabını! (Amellerini sen de gözden geçir). Bugün sana hesap sorucu (ve sorgulayıcı) olarak nefsin yeter (deriz, böylece kendi amelini bizzat kendisi değerlendirmesine imkân sağlarız.”

(İsra, 13-14)

1.13.4. İslam İletişiminin Kapsamlı ve Şümüllü Olması

İslam iletişimi evrensel bir tebliğ niteliği taşımasından dolayı zaman, mekân ve konu itibari ile sınırsız olma özelliğine sahiptir. Bir başka deyişle İslami iletişimin alanı ve araştırma sahasını tüm evren oluşturmaktadır.

İslam geçmiş, gelecek, istikbal ve halde, tüm insanlığın şerefini koruma, birlik ve güvenilirlik sağlama konularında insanlığın tüm ihtiyaçlarına cevap vermesi, ırk, cins, kan, soy ayrımı gözetmeksizin tüm insanlığı eşit tutması, kesinleşmiş ilmi kabuller ile çatışmaması, akla zıt düşmemesi, insan yaradılışına ve kâinatın tüm doğrularına bağdaşması yönünden evrensel bir dindir [65]. Bu din tek bir binaya benzemektedir ve gelmiş geçmiş tüm peygamberler binanın oluşumuna emek vermiştir.

1.13.5. İslam İletişiminin Amaçlı ve Olumlu Olması

İslam iletişiminin amacı kitabımızda da sıklıkla belirttiğimiz üzere özellikle Hud suresinde geçtiği gibi insanlığın yaradılış gayesine uygun olacak şekilde hidayete yönlendirmek hem dünya hem de ahiret hayatına saadet sağlayacak şekilde hakkani ve adil bir rahmet topluluğu oluşturmak ve bu toplulukta bilgi, düşünce ve haber iletişimini temin etmek, insanlığın ıslahı ve doğruya ve iyiye iletmektir.

1.13.6. İslami İletişim Düzeninin Gelişime Açık ve Hareketli Olması

İslam iletişiminde teori ve uygulama eylemleri arasında hareketli ve sürekli bir bağ bulunmaktadır. Sadece soyut olan ve teoriye dayalı olmayan İslam iletişiminin aksine dinamik bir yapıda olması gerekmektedir. İslam'ın öngördüğü uyum, ilgi ve mutabakattır. Bu konuyu özetleyen şu ayet gelmiştir:

“Ey inananlar; niçin yapamayacağınız şeyi söylüyorsunuz? Yapamayacağınız şeyi söylemek Allah katında en sevilmeyen bir şeydir.”

(Saff, 3)

1.13.7. İslam İletişiminin Ölçülü ve Dengeli Olması

Uyumlu bir toplum hedefleyen İslam, bir yandan da toplum fertlerini fikir ve düşünce üretmeye teşvik etmektedir. Aşağıdaki ayette bu hedef açık şekilde gösterilmiştir:

“De ki: Size bir tek öğüt vereyim. İkişer ikişer ve teker teker Allah huzurunda durunuz sonra düşününüz.”

(Sebe, 46)

İslam'ın ölçülü, uyumlu ve düşünen bir toplum oluşturmaya çalışması aynı zamanda ölçülü ve uygun bir kamuoyu oluşturmayı da gerçekleştirmiş olmaktadır. İslam'ın dengeden kastettiği sadece dış denge değil aynı zamanda bireyin içindeki dengedir. İç denge, bireyin iyi ve kötü arasında, tercih yapabilme gücünün hassasiyeti anlamına da gelmektedir. İslam aynı zamanda bireyin içerisindeki dengeye de yönelim yapmaktadır [66].

1.13.8. İslam İletişiminde Ahlak Kurallarının Varlığı

İslam iletişimi esasen tümü ile ahlak kurallarına dayanmaktadır. Kur'an'da şöyle buyurulmuştur:

“Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir. (O ağaç), Rabbinin izni ile her zaman meyvesini verir. Kötü sözün durumu da gövdesi yerin üzerinden koparılmış, kararı (yerinde durma imkânı) olmayan kötü bir ağaca benzer.”

(İbrahim, 24-26)

Toplum içerisinde ahlak kuralları çoğu zaman hukuk kurallarına nazaran daha güçlü ve yaptırımını daha fazla olan kurallar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en belirgin nedenlerinden biri ahlak kurallarının hukuk

kurallarından daha fazla insanın içini düzeltmeyi amaçlamasıdır. İmanın ölçüsü ahlaktır. İslam iletişiminde ahlak konusunda vurgulanan konular; söz, iş ve niyette doğru olma, emanete riayet etme, yalandan kaçma, hakka bağlılık, fertlerin şeref, namus ve iffetlerini koruma, kişilik hakkına saygı durma vb. konulardır.

1.13.9. İslam İletişiminde Her Bireyin Fonksiyonunun Olması

İslam'da bireyin, kâinatı, hayatı ve insanı tefekkür ve tahlil etme özgürlüğü ve hakkı vardır. Verilmiş bu hak tüm bu kavramlar üzerinde düşünmeye, derinlemesine inceleme-ye ve yorumlamaya yol açar. Tüm bu süreç ise okuma ile başlar. Bu yüzden Kur'an okumak (Alak, 1-2), yeryüzünde dolaşip araştırma yapmak (En'am,11) emredilmiştir.

BÖLÜM 2

TOPLU YAŞAM

İlyas Özyurt

İnsanlar toplu yaşama karakteri ile yaratılmış ve birbirlerine muhtaç olarak halk edilmiştir [1]. Allah'ın (cc) yarattığı tüm canlılarda da toplu yaşam ortak özellik olarak görülmektedir. Toplu yaşam sadece insana ait bir özellik de değildir.

Son dönemlerde yapılan araştırmalarda hayvanların da şart ve ihtiyaçlara göre ve fitratlarına uygun bir düzen içinde toplu yaşadıkları tespit edilmiş bulunmaktadır [2]. Yaşamlarında belli guruplar oluşturdukları ve aralarında belli kurallar geliştirdikleri, uymayanlara da yaptırımlar uyguladıkları yapılan araştırmalardan öğrenilmektedir. Arıların, karıncaların yaşamlarında var olan toplu yaşam kurallarının bir bölümü insanlar tarafından yeni çözümlenmiştir. İnsanlarda olduğu gibi yönetenler ve yönetilenler, çalışanlar ve koruyanlar gibi bir görev bölümünün var olduğunu yapılan araştırmalarda hayretle müşahede edilmektedir.

Bal arıları ile ilgili yapılan araştırmalarda müthiş bir mühendislik ve mimarlık olayının, kusursuz bir yönetim anlayışının varlığını görmekteyiz.20 binden fazla türden oluşan arı türlerinden bal arısında bir kolonide, yöneten bir kraliçenin, nesli devam ettirmek ve kraliçeyi dölemek için birkaç yüz erkek arının, her birinin ayrı görevi bulunan 80-100 bin işçi arının var olduğu tespit edilmiştir [3]. Ayrıca belli arıların kovan temizliği, belli arıların petek yapımı gibi görevlerinin de belli olduğu aralarında mükemmel bir iş bölümü ve birlikteliği ile çalıştıkları tespit edilmiştir. Bunlardan kimi kovanı temizler, kimi petek yapar, kimi de çiçeklerden bal toplar. Böyle mükemmel bir iş bölümü vardır [4]. Hayvanlardan başka bitkiler arasında da toplu yaşam konusunda yeni tespitlerin yapıldığını bir ilim dalı olarak ortaya çıkan “bitki sosyolojisi” inden öğreniyoruz [5].

2.1. Toplu Yaşamın Kuralları

Toplu yaşamın en üst zirvesini insan yaşamı teşkil etmektedir. Elbette zirve yapan bu konuda girift birçok problemin olması ve bunların çözümü için de birtakım kuralların bulunması tabiidir. Bahsi geçen sosyal düzen

kuralları, birlikte yaşamayı sağlamak ve insanlara hayatı ve birlikte yaşamı çekilmez olmaktan çıkarmak için ortaya konan önlemlerdir. Bu kuralların en başta gelenleri, din, ahlâk, hukuk ve görgü kurallarıdır [6]. Din, ahlâk ve hukuk kuralları toplu yaşamın çekilmezliğini ortadan kaldırmak için getirilmiş kurallardır.

Allah (cc) Kur'an' da Peygamberimiz (sav) ise hadislerde toplu yaşama ait kuralları belirlemişlerdir. Mesela Nahl suresinin 90. ayetinde Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”

(Nahl, 90)

Toplu yaşamı kurallarının önemli bir kısmını da görgü (Adabımuâşeret) kuralları oluşturmaktadır. Ahlâk ilmi içinde yer alan ve onunla iç içe olan bu kurallar, kişilerin benliğine yerleşen iyi huy ve iyiyi kötüden ayıran, onu iyiye yönlendiren davranış ve melekedden beslenmektedir. Beğeni, takdir veya kınanıp ayıplama gibi toplumsal yaptırımlarla desteklenir [7].

Sonuç olarak gerek din, ahlâk, hukuk ve gerekse görgü kuralları insan olmanın haysiyetini, nezaketini ve toplu yaşamının anayasasını oluşturur. İslam Dininin özünü; iman esasları, ana unsurunu ise; ibadetler teşkil etmektedir. Ancak dindarlık sadece bunları yerine getirmek de değildir.

Dindarlık; yaratana kulluk, yaratılana şefkat ve merhamet, saygı ve sevgi, hiçbir canlının hakkını ihlâl etmeden, hiçbir kalbi incitmeden, hakkın gösterdiği istikamette yaşamaktır. Bu husus Allah Resülü (sav) tarafından şöyle anlatılmıştır:

Ebu Hureyre (ra) dedi ki, Resûlullah (sav) şöyle söyledi [8]:

“Muhakkak Allah kıyamet gününde; sırf benim azametim ve tâatım için birbirleri ile sevişenler nerededir? Benim gölgemden başka hiçbir gölge bulunmayan bugünde ben onları kendi gölgemde gölgelendiririm.”

Toplumun barışı, mutluluk ve güveni için de işte bu karşılıksız, sırf Allah'a itaat ve onun azameti gereği oluşacak sevgi gereklidir. Böyle bir sevgi imandandır. Allah'a (cc) imanın bir neticesi ve tezahürüdür.

Genel ahlâk kuralları, görgü, adabımuâşeret ve nezaket kuralları dinin ve dindarlığın gereğidir. Bu nedenle benimsenmeli ve uygulanmalıdır. Böyle olduğu için de ahlâk ve adabımuâşeret, dinî kültürümüzde önemli bir yer tutmuş, dinî hayatımız ve eğitimimizin bir parçası olmuştur [9].

Gerek dinin ve hukukun gerekse sosyal düzenin oluşturduğu kurallara uymak, toplu halde yaşamanın ve başkalarına zarar vermemenin, saygılı davranmanın tabii gereği olduğu kadar, dinin genel ilke ve amaçlarının, toplum düzeni ve kul haklarına saygının da bir gereğidir. Bu da toplu yaşamda bizlere sorumluluk ve çevre bilinci zorunluluğu getirmektedir.

2.2. Toplu Yaşamda Sorumluluk Çevre ve Çevre Bilinci

İnsanı yaradan Allah (cc) ona bir de sorumluluk yüklemiştir. Allah (cc) Ahzâp suresinde şu şekilde buyurmaktadır:

“Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler. (Sorumluluğundan)

korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâp, 72)

İnsana yüklenen emanet, işlenmesinde sevap, terkinde ikap-ceza olan ibadet ve davranışlarla, akıl ve düşünce kabiliyetidir. Kulluk ve akıl emanetine riayet edilmese, zulüm ve bilgisizliğe sapılmış olur. Bu emaneti vermekle Allah (cc), insanı teklifleri ile sorumlu tutmuş ve böylece onu imtihan etmiştir [10].

Yine sorumluluk konusunda Kur'an'da şu şekilde buyrulmaktadır:

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım”

(Zariyat, 56)

Kur'an'ın bize yüklediği sorumluluk sadece bu iki ayetle sınırlı değildir. Kur'an'da bulunan emir ve yasaklar ve Peygamber'in (sav) tavsiyeleri de sorumluluk madde-sinde cem edilmektedir.

Allah'a (cc) karşı sorumluluğumuzun yanında başkaca sorumluluklarımızda bulunmaktadır. Bu sorumlulukları

kendimize karşı, çoluk çocuğumuza karşı, yönetenlerimize ve yönettiklerimize karşı, çevremize karşı olan sorumluluklar diye sayabiliriz.

Peygamberimizin (sav) bütün zamanını ibadetle geçiren bir sahabeye şu şekilde söyleyerek başka konulara dikkat çektiği görülmektedir [11]:

“Sırf ibadetle meşgul olman doğru değil. Kendinin, kendin üzerinde, çoluk çocuğunun senin üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını vermelisin”

Allah'a (cc) karşı sorumluluk yanında çevremize karşı sorumluluğumuzun bulunduğunu yukarıdaki açıklamalardan anlıyoruz.

Çevre kavramı iki alt bölümde incelenmektedir.

2.2.1. Doğal Çevre

Yaşadığımız dünya ve bu dünyanın bir parçası olan ülkemiz, şehrimiz, mahallemiz, sokağımız ve oturduğumuz apartman, ormanlarımız, akarsular ve denizlerimiz doğal çevremizdir. Küçükten büyüğe çevremizde birçok

sorunlar bulunmaktadır. Günümüzde bu sorunlar her türlü güzelliği tehdit eder bir boyut kazanmıştır.

Aşağıda açıklanacağı gibi dünya Allah (cc) tarafından bir dengede yaratılmıştır. İnsanlar ise madde doyumsuzluğu hırsları ile dünyanın kurulu dengesini altüst etmektedir. Dünyada meydana gelen küresel ısınma sebebi ile değişen doğa olaylarının önüne geçebilecek bir tedbir alamayan insanlık, seller, kuraklık ve bunların getirdiği açlık ve ölümü birebir yaşamaktadırlar. Birleşmiş Milletler 2017 raporuna göre tüm dünyada 815 milyon kişi açlık çekmektedir. Bahsi geçen oranın 243 milyonunun Afrika 520 milyonunun ise Asya'dan olduğu, oranların diğer ülkelere göre fazla olmasının başlıca nedenlerinin sel ve kuraklık olduğu belirtilmiştir [12].

Devletler bir araya gelerek bu kötüye gidiş hakkında çözüm üretmek için gayret sarf etmektedirler. Örneğin havada ve güneş ışınlarında bulunan zararlıyı süzme görevi olan ozon tabakasının incelmesine sebep olan gazların havaya salınmasına izin verilmemesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır [13]. Gıda

maddelerin genlerinin değiştirilmesi ile tabii lezzetlerin kaybolması insanları, geriye dönüp eskiden olduğu gibi, tabii (organik) ürünler yetiştirmeye yöneltmiştir. Su kaynaklarının hoyratça kullanılması ile susuzluk sorununun ortaya çıkması ve yine suyun kirletilmesi insanların eseridir.

Allah (cc) tarafından kurulan denge insanlar tarafından tabii hali üzere bırakılabilmiş olsaydı, bozulmamış olsaydı, bugün insanlık bu acı felaketleri yaşamayacak ve mutlu olacaktı.

Oysa Kur'an bu konuda insanları uyarmakta ve şu mesajı vermektedir.

“Göğü Allah yükseltti ve mizanı (dengeyi) o koydu.”

(Rahman, 7)

Kendisine konuşma ve düşünme özelliği verilen insan diğer canlılardan ayrılmıştır. Ay ve güneş belirlenen ve bilinen bir ölçüye göre kendi yörüngelerinde akıp gitmektedirler. Gök ve yer yaratılmış aralarında denge ve düzen sağlanmışır [14].

“Göğü kendi ellerimizle biz kurduk ve biz (onu) elbette genişleticiyiz. Yeri döşedik, (bak) ne güzel döşeyiciyiz! Her şeyden bir çift yarattık ki düşünüp öğüt alasınız.”

(Zariyat, 47,48,49)

“Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.”

(Kamer, 49)

“Yeri uzatıp yaydık orada sabit dağlar yerleştirdik, yine orada miktarı ve ölçüsü belirli olan şeyleri bitirdik”

(Hicr,19)

“Sakın dengeyi bozmayın”

(Rahman, 8)

Bu ayetler ve benzer daha birçok ayetlerde verilen mesajlar, bir taraftan kâinatın tek yaratıcısının Allah olduğunu açıklayıp “evrim” teorisini ve ateistlerin “Oluşum tesadüfidir” tezini paramparça ederken bir taraftan da insanları çevre bilinci hakkında uyarmaktadır. Emir gayet açıktır:

“SAKIN DENGEYİ BOZMAYIN!”

Ayetlerde yapılan ikazlarla, kendisine emanet edilen bu dünyayı koruma görevi verilen insandan, emanete ihanet etmemesi istenmektedir. Anlaşılacağı gibi çevrede bulunan güzellikleri korumak, ağaçları kesmemek, suyu kirletmemek, havaya ozon salmamak, ormanı yakmamak, sonuç olarak doğayı ve çevreyi korumak ve doğadan ve çevreden tüm insanların faydalanmasını sağlamak, insanın en önemli ve kaçınılmaz görevidir. Şu kadar var ki insan; her geçen gün, insan hayatının kaçınılmaz maddesi oksijeni üreten ormanları yakarak yok etmekte, denizleri doldurmakta, dere yataklarına bina yapmakta, bunun gibi çeşitli vesilelerle dengeyi bozmaktadır ve bu yaptığının zararını da büyük felaketlerle görmekte, yaşanan felaketlere rağmen de hâlâ ders almamakta, uyanmamaktadır.

Zehirli varilleri ulu orta çevreye bırakmak, çöpleri sokağa gelişi güzel yaymak, sokakta halı yıkamak gibi çevreye zarar veren işler, insanların ve vasıtaların kayması, sokakta oynayan çocukların yıkama suyundan ve içinde bulunan deterjandan etkilenmesi, bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması ve başkaca mahzurları sebebi

ile yasaklanmış ve çevrenin kirletilmesi önlenmeye çalışılmıştır. Yasaklara aldırılmadan yapılan bu yanlışlar ise insanlık suçudur. Bunları yapanlar, bilerek veya bilmeyerek yaptıkları bu iş sebebi ile çevrelerine, komşularına verdikleri zarar ve rahatsızlık yanında, Allah (cc) katında günahkâr olduklarını, aynı zamanda kendilerine de zarar verdiklerini bilmelidirler.

Bu yanlış yapanlar, yaptığı iş sebebi ile hem günah işlemiş hem ilgili birimlerce yasaklanmış olduğu için suç işlemiş ve hem de yapılan bu işten insanların, komşularının zarar görmesi sebebi ile hak ihlâlinde bulunmuştur. Ne yazık ki mega bir kent olan ve içinde yaşamak zorunda bulunduğumuz dünya şehri İstanbul'da çevrenin kirletilmesi sebebi ile insanlara, komşulara zarar verme olaylarına ve benzer olaylara sıkça rastlanmaktadır. Böyle bir durumda çevre bilincinden, böyle bir toplumun da medeni bir toplum olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Bu ve benzer yanlışların Allah (cc) katında günah, hukuk yönünden suç, insanlara karşı da ayıp ve hak ihlâli olduğunu bilen birinin çevre bilinci oluşmuştur.

Doğal güzelliklerin ve doğal mevcudun korunmasında en kuvvetli kontrol insanın çevre bilinci ve bu konuda oluşan vicdani sorumluluğudur. Çevredeki maddi kirlenmenin aslında insanın evrensel ahlâkî değerlerden uzaklaşmasından kaynaklandığını, en azından aralarında bir ilginin bulunduğunu ifade etmek mümkündür.

2.2.2. Sosyal Çevre

Doğal çevreden başka insanın bir de sosyal çevresi vardır. Yakın akrabalar, uzak akrabalar, apartman komşuları, mahalle sakinleri, aynı belde, kasaba ve aynı şehri paylaştığı kimseler ve aynı memleketteki insanlar ve hatta tüm dünya insanları sosyal çevreyi oluştururlar [15]. Biz bu çevreyi “komşu” diye adlandırmaktayız.

Doğal çevredeki düzenin korunması, insan için ne derecede gerekli ise, sosyal çevrenin düzeninin korunması, insanın huzuru için, o kadar gereklidir. Bu nedenle biz daha çok sosyal çevre üzerinde yoğunlaşacağız. Komşuluk ve komşuyu ele alacağız. Hem doğal çevrenin korunmasının ve hem de sosyal çevrenin korunmasının insanın huzur ve mutluluğu için gerekli olduğunu kabul etmeliyiz. Bu iki çevrenin korunmasının,

aynı zamanda imanı da ilgilendirmekte olduğunu Peygamberimiz (sav) bir hadisinde şöyle ifade etmiştir [16]:

“İman altmış küsur şubedir. Bu şubelerden birisi insanlara sıkıntı verecek şeyleri gidermektir. Bu manada yol ortasında bulunan bir taşı kaldırmak iman gereğidir.”

Yol ortasında bulunan bir taşın kaldırılması örneği ile insanlara sıkıntı verecek şeylerin yine insan tarafından ortadan kaldırılmasının bir iman gereği olduğu belirtilmiş ve çevre bilincinin ne kadar önemli olduğu açıklanmıştır. Bu örnek maddi ve manevi çevreyi ifade ederken sosyal çevrenin intizamı ve insicamı için yüklenen görev başka bir şekilde ifade edilmiştir. Nitekim bir başka hadis de Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmaktadır [17]:

“İçinizden her kim, çirkin bir davranış veya nahoş bir şey görürse, onu eliyle düzeltsin, Bunu eliyle düzeltmeye gücü yoksa dili ile düzeltsin, buna da gücü yetmiyorsa, gönlünde o şeye veya harekete buğz etsin (tepkisini canlı tutsun) bu sonuncu tavır, iman en zayıf şeklidir.”

Bu hadislerde dikkat çeken husus, sorumluluk bilincinin iman çerçevesine alınmasıdır. Bu iki hadisle gerek doğal çevre ve gerekse sosyal çevre ile ilgili bizlere sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Doğal çevrenin korunması, suların temiz tutulmasına dikkat edilmesi, çöplerin geliş güzel atılmaması, ağaçların sökülmemesi, yaya kaldırımlarının bireysel meşgul edilmemesi, bitki örtüsüne dikkat edilmesi, özellikle zehir içerikli atıkların dikkatli imha edilmesi, bitkilerin genleri ile oynanmaması, havanın toprağın ve suyun temiz tutulmasına özen gösterilmesi gibi pek çok unsura dikkat edilmesi yani başka bir deyişle tabiatın doğal dengesinin korunması gerekmektedir. Tabiat dediğimiz unsur bitkilerin yanı sıra hayvanları da içermektedir. Hayvanlara zarar vermeyerek nesillerini koruma altına almak gerekmektedir. Bu konuda ecdadımızı örnek almalı ve can taşıyan hayvanları koruyucu kurumlar oluşturulmalıdır.

Selçuklu ve Osmanlı devletleri dönemlerinde hayvanları korumaya yönelik pek çok vakıf kurulmuştur. Yaralı göçmen kuşların tedavisi veya kışın dağlarda kalan vahşi

hayvanları doyurma gibi günümüz için bile spesifik konular içeren bu vakıflar, o dönemde etkili işler yürütmüşler ve faydalı olmuşlardır [18].

Bu şekilde davranarak çevre felaketlerinden korunmak mümkündür. Aksi davranışlar çevre felaketine yol açmaktadır ve bu davranış şekli imanın bir şubesini daha kalbimizde hıfz ettirmektedir.

Bir taraftan da görevimiz toplumda oluşacak kötülükleri engellemek olmalıdır. Bu sorumluluk gelecek bölümlerde naklettiğimiz Peygamberimizin (sav) “*gemiye paylaşma*” hadisinde gayet açık bir şekilde izah edilmiştir.

Şurası muhakkak ki, Allah'ın (cc) yarattığı en üstün varlık insandır. Kur'an'da bu konu ile ilgili 17 kadar ayet bulunmaktadır. Bunlardan biri insanın üstün yaratılışını şöyle açıklanmaktadır:

“İncire, zeytine, Sina dağına ve şu emin beldeye yemin ederim ki biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.”

(Tin, 1-5)

Bir başka ayette de insanın üstünlüğü şöyle anlatılmaktadır:

“Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel rızıklar verdik, yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.”

(İsra, 70)

Ayette Allah Teâlâ, insanoğluna lütuf ve ikramının bir özetini vermekte ve onun âlemdeki özel yerine işaret etmektedir.

Müfessirlere göre insanın şan ve şerefi ve diğer varlıklardan üstünlüğü; Allah'ın ona verdiği beden güzelliği, el, göz, kulak gibi organların daha becerikli bir şekilde kullanılması, konuşabilmesi, gülmeye ağlayabilmesi, okuyup yazması, başka bir takım varlıkları kendi hizmetinde kullanması, âletler icat etmesi, olaylar arasındaki sebep-sonuç alakasını görmesi ve bu sayede geleceğe yönelik programlar ve hazırlıklar yapması, iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin kavramlarına sahip olması; kısaca maddi ve bedenî, ahlaki ve ruhî meziyetleri haiz olmasıdır.

Üstün yaratılma ile birlikte insana birçok imkân da verilmiştir. Yaratılan bütün her şey de insan için, onun faydalanması için yaratılmıştır. Kur'an bu konuya yüz' den fazla ayette yer vermiştir. Bunlardan bazı ayetler şöyledir:

“O Yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı”

(Bakara, 30)

“O göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütuf olmak üzere) size boyun eğdirmiştir...”

(Casiye, 13)

“(O öyle lütuflkâr) Allah'tır ki, gökleri ve yeri yarattı, gökten suyu indirip onunla rızık olarak size türlü meyveler çıkardı. İzni ile denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize verdi, nehirleri de sizin (yararlanmanız) için akıttı. Düzenli seyreden güneşi ve ayı size faydalı kıldı; geceyi ve gündüzü de istifadenize verdi”

(İbrahim, 32-33)

Üstün yaratılan ve her türlü nimetle taltif edilen insana buna karşılık sorumluluk yüklenmiştir. İnsana, kendisini

yaratana, nimet verene iman, ona ibadet etme, yarattıklarına karşı da saygılı olma, haklarına riayet etme, yaratılanları rahatsız etmeme sorumluluğu yüklenmiştir. Bu nedenle öncelikle; yaratılışa üstün, kendi hizmetine verilen her şeyi yok etmede mahir, sorumsuz, her geçen gün doğal çevresi ile beraber sosyal çevresine olan saygısını büyük bir hızla kaybeden ve her iki çevreyi de tahrip eden insana yönelmeliyiz.

“Halka hizmet, hakka hizmettir” sözü kültürümüzde yerleşmiş önemli bir kuraldır.

Meşhur mutasavvıflardan Şemşî:

“Hakka makbul olmak ister, halka menfur olmadan” demektedir [19].

(Açıklaması: halka hizmet etmeden, halka faydalı olmadan Allah katında makbul olmak mümkün değildir.)

Huzuru bozan şeylerden kaçma, huzursuzluk yapanları ikaz etme, kötülüğe engel olma, imkânları ve nimetleri paylaşma, yoksulu, yetimi, fakiri, zayıfı, yaşlıyı ve çocukları kollama insan olmanın gereği, komşu olmanın

erdemini ve öncelikli görevini, Müslüman olmanın da şartıdır.

Oysa insanlar maalesef dünyada açlıktan ölmektedir. Hem de bu olay dünyanın gözü önünde cereyan etmektedir. Merhametsiz ve insafsız materyalist zihniyetin var ettiği kapitalist dünyanın gözü önünde, göz göre insanlık ölmekte, insanlar da arenada dövüştürülen gladyatörlerin birbirini öldürmelerini seyreder gibi, bu açlıktan ölümü, kılı kıpırdamadan seyretmektedir. Bir kısım insanların sınırsız kullandığı imkânlar yanında, yiyecek bulamayan ve açlıktan ölen insanların bulunması, diğerlerinin olaya aldırış etmemesi, en küçük insani ve vicdani bir tepki göstermemeleri, herhangi bir sorumluluk üstlenmemiş olmaları kadar kahredici, insanlık için yüz karası bir müşahede olamaz. İşte bunu görmemek, üstün yaratılan insanın *“aşağıların aşağısına”* indirilmesinin sebebidir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütünün 2017 yılında yayınladığı rapora göre milenyumun yakın zamanda azalan açlık oranı on yıl aradan sonra tekrar

artışa geçmiştir. Bu durum Tablo 1'de açık şekilde görülmektedir [20].

Tablo 1. Açlıkla Karşı Karşıya Olan Dünya Nüfusu

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-aclik-yeniden-yukseliste/936027> (Erişim Tarihi: 30 / 07 / 2018).

Ülkemizde ise açlığın küçümsenmeyecek boyutlarda olduğunu, bazı kurumların yaptığı araştırmalardan öğrenmekteyiz. Dünyada açlık sınırı günlük 1 doların altı olarak kabul edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verileri göstermektedir ki ülkemizde bu sınırın altında fert bulunmamaktadır. Kırsal yörelerde yoksulluk oranı, kentlerden belirgin ölçüde

yüksektir. Hane içinde yaşayan birey sayısı arttıkça yoksulluk oranlarının yükseldiği görülmektedir [21].

Hal bu ki Peygamberimiz (sav):

“Komşusu açken tok yatan bizden değildir”

buyurmaktadır [22].

Gerek Peygamberimizin (sav) bu hadisi, gerekse dinimizin zekâtı farz kılması ve sadaka ile emredilmiş olmamız, sosyal çevremizi oluşturma, çevrede oluşan olayları gözleme, çözümlene konusunda bize görevler yüklemektedir. Dolayısıyla dinimizin emri olan zekât, sadaka ve Peygamber (sav) efendimizin hadislerinde verilen mesajlar bizde sosyal çevre bilinci oluşmasını sağlamalıdır.

Bir taraftan, sokak köpeklerini besleyen, onlara barınak yapan insanlar ve yine Caretta Caretta kaplumbağalarının yaşam ortamlarını iyileştirerek onları temiz çevreye kavuşturmak isteyen insanlar elbette takdir edilecektir. Ne var ki diğer taraftan, sokaklarda yatan insanları, aç dolaşanları, kimsesiz çocukları, çöpleri geçim kaynağı yapan yaşlıları, hatta sokakta bir köşede soğuktan

donarak ölenleri görmemezlik en büyük sosyal çevre sorumsuzluğu değil mi?

Kocaları tarafında dövülerek sokağa atılan savunmasız kadınları ne yapacağız? Bunları birer çevre sorunu olarak görmeyecek miyiz?

Araştırmacılar, haberciler ve devletin resmi raporları uyuşturucu bağımlısı gençlerin her geçen gün çoğaldığını, bağımlı hale gelen çocukların yaşlarının da her geçen gün küçüldüğünü ifade etmektedirler. Tabii olarak uyuşturucu piyasası da buna paralel bir gelişme göstermekte ve olanca gayreti ile büyümektedir. Çevremizde gelişen ve ürkütücü rakamlara ulaşan toplumumuzun bu yaraları bizi ilgilendirmeyecek mi? Bugün komşunun çocuğunun düştüğü bataklığın yarın bizim çocuğumuzun yolu üzerinde bulunmayacağını kim garanti edebilir?

Uyuşturucuya bulaşan çocukların çoğunun evsiz barksız olduğunu, çoğunun anne babasının ayrılması veya ölmesi, ailenin ilgisizliği gibi aile sorunları yüzünden ve arkadaş çevresinin etkisi ile bu işe bulaştığını da yine ilgililerce açıklanmaktadır. Ankara ticaret odası

tarafından hazırlanan “Çocuk suçlular” raporunda, hırsızlıktan suçlanan her yüz kişiden 34’ünün çocuk olduğu, her yüz cinayet şüphelisinden 10’unun yine çocuk olduğu, son beş yılda çocuk suçlu sayısının %88 arttığı ifade edilmiştir[23].

Anlatılanların hepsi sosyal çevre sorunudur. Yukarıda da ifade edildiği gibi, inanç gereği ve dinin bir emri olarak, sağlıklı bir çevre oluşturmak gerekmektedir. Bundan başka, sağlıklı bir toplumda, huzur içinde yaşam sürebilmek için de sağlıklı bir çevre oluşturmak gerekmektedir. Sağlıklı bir sosyal çevre için ise öncelikle sosyal çevre bilincine ulaşılmalıdır. Böyle bir sosyal çevre bilincine ulaşmak ise Allah ve Resulünün getirdiklerinin ne olduğunu bilmekle mümkün olacaktır. O halde bunu açıklayalım.

2.3. Sosyal Çevre Bilincinin Oluşması

İnsanın sosyal çevre oluşturma zorunluluk ve sorumluluğunu en güzel ifadelerle Kur’an ve Resulullah (sav) açıklamıştır.

Kur'an'da konu şöyle açıklanmaktadır:

“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder kötülükten men eder ve Allah'a inanırsınız.”

(Âl-i İmran, 110)

Peygamberimizin konu ile ilgili açıklaması da şöyledir:

Özetle: İki topluluk bir gemiyi paylaştılar. Bir kısmı geminin altına (ambar-kamara kısmına), bir kısmı da üste (güverteye) düştüler. Altta bulunanlar su ihtiyaçlarını gidermek için yukarıya çıkmak istediler. Ancak yukarıdakiler bırakmadılar. Bunun üzerine alttakiler geminin altından bir delik açarak su almak isterler. Yukarıdakiler aşağıdakilere; “gemiyi delerseniz gemi batar ve hepimiz ölürüz” diyerek engel olurlar ve su vermeye razı olurlar. Böylece iki topluluk ta ölümden kurtulmuştur [24].

Dünya gemisinde bulunan bizler çevremizdeki sorunlarla ilgilenmeliyiz. Sosyal çevre bilincine ulaşmalıyız. Yoksa felâketler insan ayırmamaktadır. Kötülerle iyiler aynı

karede buluşmaktadırlar. Bu gerçek Kur'an' da şöyle açıklanmıştır.

“İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden bizi helâk eder misin? Allah'ım...!”

(Âraf, 155)

İslâm toplumlarında genel ahlâk ve adabı, sosyal düzen ve çevreyi koruma konusunda Kur'an ayetlerinde sıkça tekrar edilen “*Emir bi'l maruf nehiy ani'lmünker*” (iyiliği emretmek, kötülükten uzaklaştırmak) bu bilince ulaşılmada etkin bir prensip ve yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda Kur'an' da bulunan dokuz kadar ayetten birinde şöyle buyurulmaktadır:

“Sizden, hayra çağıran iyiliği emredip kötülükten meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”

(Âl-i İmran, 104.)

(Müfessirler, bu ayetin emri uyarınca, Müslümanlar içinde, iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan bir içtimâî kontrol müessesesinin bulunmasının farz-ı kifâye olduğunu belirtmişler ancak, bu görevi yerine getirecek

kişilerde, görevin iyi ve hakkaniyete uygun olarak yerine getirilmesini mümkün kılacak bazı şartların bulunması gerekliliğine de işaret etmişlerdir)

Allah (cc) tarafından emredilen ve Müslümanlar tarafından uygulanan bu terimin içeriği, erdemli bir toplum oluşturma ve oluşturulan toplumu yaşatmada önemli rol üstlenmiş bulunmaktadır.

Peygamber'in (sav) bu konudaki telkinleri, tavsiyeleri ve bizatihi ortaya koyduğu örnek fiilleri ve davranışları da iyiliği emir konusunda açık ve üstün bir gayreti öngörürken, kötülöklere karşı da fiilî, sözlü ve psikolojik tepki koymamızın gereğini ifade etmektedir. (Bu gerek, yukarıda geçen kötülüğün elle, dille ve tepki koyarak önlenmesi tavsiyesini içeren hadisten anlaşılmaktadır.)

İslâm âlimleri bu önemli ilkeyi, sağlıklı bir toplum ve sağlıklı bir sosyal çevrenin oluşması için ön şart sayarak “*farz*” kabul etmişlerdir. Yani çevredeki kötülöklere mücadele etmek iyi şeyleri de tavsiye etmek her Müslüman için farzdır. Ancak yukarıda, ayetin açıklamasında da belirtildiği üzere belirli birtakım şartlarının var olduğu unutulmamalıdır.

Yine İslâm âlimleri “iyiliği emir ve kötülükten nehiy görevinin, kamu düzenini doğrudan ilgilendiren alanlarda, farz-ı kifâye olduğunu, buna karşılık dinin açık hükümlerine aykırılık teşkil eden, kamu yetkisini ve içtihat ehliyetini gerektirmeyen konularda ise bu görevin ifası farz-ı ayın olup fertlerin ayrı ayrı sorumlulukları vardır.” görüşündedirler. İyiliğin emredilip kötülüğün önlenmesi ilkesi, fert ve toplum hayatında din, akıl ve maşeri vicdan tarafından benimsenen inanç ve değerlerin hâkim kılınması, töre ve yaşama tarzının korunması; dinin, aklın ve sağduyunun reddettiği her türlü kötülüğün önlenmesi yolundaki ferdi ve toplu gayretleri, sivil ve resmi önlemleri ifade etmektedir [25].

İslâm toplumlarında sağlıklı bir çevre ve sağlam düzenin oluşmasında kötülüğü engellemek ve iyiliği tavsiye ve emretmek görevini yerine getiren Müslümanların büyük payı bulunmaktadır. Bu neticeyi elde etmek için genel ahlâk ve kamu düzenini korumak, denetlemek için “*Hisbe*” adı ile resmi kuruluşlar oluşturulmuştur. Kişi, toplum ve devlet haklarına karşı tecavüz ve ihlâlleri önlemek için kurulan bu teşkilatın Hz. Peygamber ve dört

halifeye kadar uzanan uzun bir tarihi geçmişi bulunmaktadır. Görevleri arasında “ezanın vaktinde okunması, ibadetlerde aleni ihlâllere ve “*bidat*”lara engel olunması, taşkınlık ölçüsüne varan eğlencelerin ve çevreyi rahatsız eden gürültü ve davranışların, içki kullanımının, sınırı aşan kadın-erkek ilişkilerinin engellenmesi, ölçü ve tartıda sahtekârlığın, insan ilişkilerinde hile ve aldatmaların önlenmesi, ihtiyaçtan kaynaklanmayan dilenciliğin men edilmesi, ehliyetsiz kimselerin meslek icra etmesinin önlenmesi, komşu haklarına tecavüzün, her türlü meslek ahlâkı ihlâlinin önlenmesi, çarşı pazar düzeninin sağlanması ” gibi konular bulunmaktadır [26].

İslâm'ın, iyiliği emir, kötülükten uzaklaştırma ilkesi kanunların ve devletin ulaşamadığı alanlarda, ikili ilişkilerin düzelmesini, güzelliklerin ortaya çıkmasını ve kamu düzeninin yerleşmesinde, toplumsal sağduyu oluşmasında vazgeçilmez bir davranış olmuştur.

Günümüzde de bu ihtiyaç olanca açıklığıyla ortada bulunmaktadır. Temiz bir çevrenin ve iyi komşuluk ilişkilerinin meydana getirilmesinin vaz geçilmez bir şartı

olarak insanlar yaşadıkça da ihtiyaç duyulacaktır. Bu vesile ile komşuyu tanımakta fayda vardır. Biz de ikinci bölümde komşuyu tanımaya, komşunun, sosyal çevre olarak değerlendirilmesine yer vereceğiz.

Bunu yaparken de daha çok ayet ve hadislerde konu ile ilgili Allah (cc) ve Peygamber'in (sav) emir ve talimatlarını ön plana çıkaracağız.

BÖLÜM 3

KOMŞULUK

İlyas Özyurt

3.1. Komşu ve Komşuluğun Tanımı

Birbirine yakın bir konumda oturan, ikâmet eden kimselere komşu denir [1].

Peygamber efendimiz bir hadisinde komşuyu şöyle tanımlamıştır:

Ka'b bin Malik (ra) anlatıyor: Peygamber (sav)'e bir adam geldi ve:

“Ey Allah'ın Resulü filan oğullularının mahallesine yerleştim. İçlerinden bana en çok eziyet eden en yakın komşumdur” dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sav)“Ebu Bekir'e, Ömer'e ve Ali'ye (ra) mescide gelip kapısına durarak şöyle bağırsınlar diye haber gönderdi:

“Kırk ev komşu sayılır, komşusu şerrinden emin olmayan kişi cennete giremez.”[2].

İslâm âlimleri hadis kaynaklarına dayanarak komşuyu hakları ile birlikte üç gurupta tanımlamışlardır. Şöyle ki:

Birincisi hem komşu hem akraba hem Müslüman olan komşular. Bunların üç hakkı bulunmaktadır. Akrabalık hakkı, komşuluk hakkı, Müslümanlık hakkı.

İkincisi hem komşu ve hem de Müslüman. Bu gurubun iki hakkı bulunmaktadır. Komşuluk ve Müslümanlık hakkı.

Üçüncüsü ise sadece komşu. Bu gurubun da bir hakkı bulunmaktadır; Komşuluk hakkı.

Bu gurup komşuda dini farklılık söz konusu edilme- miştir. Sırf komşu olması yeterlidir. İster Müslüman olsun ister olmasın. Komşu bazen yakın akrabalar olabileceği gibi bazen de yabancılar olabilir. Komşuluğu sadece iskân-oturma konusuna hasretmek çok doğru değildir. İş ve çalışma hayatında da iş komşuları olması tabiidir. Komşu olmak bir takım hak ve görevlerle beraber birtakım ilişkileri de doğurur. Biz bunlara komşuluk ilişkileri demektediriz. Komşu olmanın önemini işte bu ilişkiler ortaya çıkarmaktadır.

3.2. Komşuluğun Önemi

Komşuluk ilişkileri sosyal dayanışma bakımından önemli olduğu kadar güven açısından da önem arz eder. Büyük şehirlerde kozmopolit bir yapıya sahip, birbirini tanımayan, kalabalıkların oturduğu birçok bağımsız birimden (daireden) oluşan binalarda, özellikle de güven açısından ilişkiler önemlidir.

Güveni sağlayabilmenin yolu iyi komşuluk ilişkilerinden geçmektedir. Son dönemlerde güveni sağlamak için site meskenler oluşturulmuş ve burada güven için, 24 saat teyakkuzda özel güvenlik elemanları, yine 24 saat gözetleme yapan güvenlik kameraları gibi birtakım tedbirler alınmıştır. Buna rağmen iyi komşuluk ilişkisi kurulamadığından güven ortamı sağlanamamıştır. Yapılan tüm çalışma ve gösterilen çabalar, konuda sadece madde ön planda tutulduğu için istenilen neticeyi vermemiştir. Beklenen huzur sağlanamamış ve site sakinleri arasında kavgalar, sürtüşmeler, hatta sitelerde cinayetlere varan olaylar olmuş ve olmaktadır.

Huzur içinde bir ortamda oturabilmenin en önemli çözümü iyi komşuluk ilişkileridir. İyi komşuluk ilişkileri

ne kadar huzur kaynağı ise kötü komşuluk ilişkileri de o kadar huzursuzluk ve rahatsızlık kaynağıdır. Bu husus kültürümüze atasözü olarak “*Ev alma komşu al*” ifadesi ile yerleşmiştir.

Konu Peygamberimizin (sav) şu hadisinde en güzel ifadesini bulmuştur [3]:

“Ev almadan evvel komşu, yola çıkmadan evvel arkadaş araştırınız”

Sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından insana aileden sonra en yakın sosyal çevreyi komşular oluşturmaktadır. Bunun için İslâm Dini, komşu hakları ve ilişkilerine çok büyük önem vermiştir. Gerek Kur'an ve gerekse hadislerde konu üzerinde titizlikle durulmuştur.

Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır:

*“Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın.
Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, **yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle ve cariye, hizmetçi ve çalışanlara) iyi davranın. Allah kendini beğenen, daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.”***

(Nisa, 36)

Ayette Allah'a itaat, ana-baba ve akrabaya yardımın arkasından komşuya da iyilik yapmak emredilmektedir. Bundan anlıyoruz ki komşu ve komşuluk önemlidir. Emirlerin sıralamasında yerini almış ve Müslüman olmanın, dindar olmanın kaçınılmaz bir şartı olarak kayıtlanmıştır. Allah'a itaat ve ibadet, ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara ve diğerlerine yardımda 5. sırayı almıştır.

Ayetle ilgili başka bir yorum şöyledir:

Allah'a kul olmanın gereği böyle bir ahlâka sahip bulunmaktır; kaba-saba, haksız, zalim, cimri, herkese kötülük eden kimseler yalnızca bazı ibadetleri yapmakla Allah katında makbul kul olamazlar [4].

Peygamberimizin (sav) komşuluğun önemi, komşu hakları ve komşu ilişkileri hakkında onlarca hadisi bulunmaktadır. Bunların tamamını bu kitapçıkta yazmamız mümkün değildir. Birkaç örnek vererek konuya verilen önemi açıklamaya çalışacağız.

Peygamberimiz buyuruyor:

“Cebrail bana komşu hakları konusunda öyle hükümler getirdi ki, bu gidişle herhalde komşu komşuya vâris kılınır diye düşündüm.” [5].

“Komşusu elinden, dilinden emin olmayan kişi mümin sayılmaz” [6].

Ebu Hureyre (ra) Peygamberin (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Allah’a ve Ahiret gününe inanan komşusuna eziyet etmesin. Allah’a Ahiret gününe inanan misafirine ikram etsin Allah’a ve Ahiret gününe inanan ya hayır söylesin ya sussun” *“Allah’a ve Ahiret gününe iman eden komşusuna iyilik etsin”* [7].

Ebu Hureyre anlatıyor: Resulüllah (sav) üç defa [8];

“Vallahi iman etmemiştir. Vallahi iman etmemiştir. Vallahi iman etmemiştir” dedi.

Ashap; *“Kim iman etmemiştir ey Allah’ın Resulü?”* dediler.

Peygamber(sav); *“Komşusu, şerrinden emin olmayan kimse”* buyurdu.

Müslim'in bir rivayeti de şöyledir:

“Komşusu, şerrinden emin olmayan kimse Cennet'e giremez.”

Enes (ra) Resulüllah (sav)in şöyle buyurduğunu işittim dedi:

“Komşusu şerrinden emin olmayan kişi mümin değildir.”

Esbehani'nin rivayeti de şöyledir: Resulüllah (sav) şöyle buyurdu:

“Kişi komşusu şerrinden emin oluncaya ve geceyi onun şerrinden emin olarak geçirinceye kadar gerçek mümin olamaz. Mümin o kimsedir ki, daima hayır içerisinde olur ve insanlar da onun tarafından bir rahatlık içerisinde bulunur.”

Yine Enes (ra) Resulüllah'ın:

“Kudreti ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, bir kul kendisi için sevdiğini komşusu veya kardeşi için

sevmedikçe iman etmiş olamaz” buyurduğunu rivayet etmiştir [9].

Enes bin Malik anlatıyor: Resulüllah (sav) buyurdu:

“Komşusuna eziyet veren bana eziyet vermiş, bana eziyet eden de Allah’a eziyet etmiş olur. Komşusu ile harp eden benimle savaşmış, benimle savaşan da Allah’la savaşmış olur” [10].

Komşunun ve komşuluğun önemini anlatan bu hadislerden başka, komşu hakları, komşunun komşuya karşı görevleri konusundaki diğer hadislerle de bu önemi bir kere daha açıklayacağız diğer hadisleri de yeri geldikçe kaydedeceğiz.

3.3. Komşu Hakları

Resulüllah (sav) efendimiz bir hadisinde komşu haklarını şöyle açıklamıştır:

“Her kim malına veya çoluk çocuğuna zarar verir korkusu ile komşusuna kapısını kapatırsa bu adam mü'min değildir. Komşusu şerrinden emin olmayan kimse de mümin değildir. Komşunun hakkı nedir bilir misin?

Senden yardım dilerse yardım edersin.

Senden borç isterse borç verirsin.

Fakir düşünce tekrar borç verirsin.

Hastalanınca ziyaret edersin.

Güzel bir şeye erişince tebrik edersin.

Başına bir felâket gelince, sabır dilersin.

Vefat edince cenazesine gidersin.

İzni olmadan rüzgârını kesmemek için binanı yükseltmezsin.

Tenceredeki yemeğin kokusu onu rahatsız edince, hemen o tencereden ona da ayırırsın.

Meyve satın alırsan ona da hediye et. Böyle yapmazsan o meyveyi evine gizlice getir, çocuğun o meyveleri dışarı çıkarıp onun çocuğunu imrendirmesin.” [11].

Diğer bir hadiste söyle buyurmuştur [12]. Muaz bin Cebel' den şöyle rivayet etmiştir:

“Ey Allah'ın elçisi komşuluk nedir?” Diye sorduk.

Resul-i Ekrem:

*“Senden borç isterse verirsin,
senden yardım dilerse yardım edersin,
Herhangi bir şeye ihtiyacı olursa verirsin.
Hastalanırsa ziyaret edersin.” buyurdu.*

Hadisin devamında da Peygamberimizin (sav):

*“Size söylediklerimi anlıyor musunuz?
“Komşunun hakkını Allah'ın merhamet ettiği çok az
kimseler eda edebilecektir” dediğini rivayet etmektedir.*

Yine Enes bin Malikten: Resulü Allah (sav):

*“Yanındaki komşusu aç iken bunu bildiği halde tok
olarak geceyi geçiren bana inanmış değildir” dedi.*

Ebu Hureyre (ra) den: Resulü Allah(sav):

*“Allah'a ve Ahiret gününe inanan komşusuna ikram
etsin” buyurdu.*

Ashap;

*“Ya Resulü Allah! Komşunun komşudaki hakkı nedir?”
diye sordular. O da:*

“Senden bir şey isterse ver” buyurdu.

Bu hadisler komşu hakları konusunda ana çizgileri belirlemektedir. Komşulukta ve komşular arasında bulunan haklar ve ödevler beşerî münasebetlerle birlikte geniş bir bölüm oluşturmaktadır. Bunları, eski deyimini ile adabımuâşeret kuralları olarak ayrıca tanıtmakta yarar bulunmaktadır.

3.4. İyi – Kötü Komşu:

Komşusunun, dokunulmaz yaşam ve kişilik haklarına tecavüz, hürriyetini kısıtlayıcı hareketler, malına, namusuna tasallut, elle, dille verilecek zararlar her türlü rahatsızlığı yapan komşu kötü komşudur. En basitinden uyku saatinde bitişik dairede yapılan yüksek sesle konuşma, yüksek sesli müzik dinleme, iyi komşuluk belirtisi değil bilakis kötü komşuluk belirtisidir. Evinin kapısını komşusuna kapatan yani komşusu ile ziyaretleşmeyi kaldıran da kötü komşudur. Bahsi geçen komşu hakları konusunda duyarsız kalmak da kötü komşuluğun en bariz belirtileridir.

Enes bin Malik (ra) anlatıyor: Peygambere (sav) bir adam geldi ve:

“Ya Resulüllah! Beni giydir. Dedi. Resul-ü Ekrem ondan yüz çevirdi. Tekrar: “Ya Resulüllah beni giydir” dedi. Bunun üzerine Resulüllah (sav): “İki elbiseden fazla giyeceği olan komşun yok mu?” diye sordu. O da: “Böyle birçok komşum var, Ya Resulüllah” deyince Resulüllah (sav): “Allah seninle onu cennette bir araya getirmesin” dedi [13].

İyi komşuluk birtakım ödüllerle ödüllendirildiği gibi kötü komşuluğun da müeyyidesi bulunmaktadır. Hadislerde de açıklandığı gibi, iyi ve kötü komşunun vasıflarını, bunlarla ilgili ne gibi dinî yaptırımlar olduğunu öğreniyoruz. Başka örneklerle konuyu daha da açalım.

Ubeyd'in oğlu Fedale (ra) anlatıyor; Resulüllah (sav):

“Üç şey büyük musibetlerdendir:

1-Devlet başkanı ki, iyilik yaparsan teşekkür etmez. Suç işlersen seni affetmez.

2-Kötü komşu ki, iyilik görse gizler, kötülük görse yayar.

3-Bir kadın ki, yanında bulunduğu sana eziyet eder, ondan uzak olduğunda sana ihanet eder.” [14].

Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: Bir adam:

“Ya Resulüllah! Filanca kadın çok namaz kıyor, sadaka verip oruç tutuyor, ancak dili ile komşularına eziyet ediyor” deyince Peygamber (sav):

“O cehennemdedir” buyurdu. Adam:

“Ey Allah'ın Resülü! Falanca kadında az oruç tutan ve az namaz kılan biri olarak anılır. Keş peynirinden birazcık tasadduk eder ve komşusuna eziyet etmez.” dedi.

Resulüllah (sav): *“O cennettedir”* buyurdu [15].

Görülüyor ki, çok ibadet eden, çok yardımda bulunan ve fakat komşusunu dilli ile de olsa rahatsız eden kimsenin varacağı yerin cehennem olduğu, buna karşılık ibadeti az olmasına rağmen komşusunu rahatsız etmeyen kişinin ise cennete gideceği, bizatihi Peygamber (sav) efendimiz tarafından açıklanmıştır.

İyi ve kötü komşuluk bir başka hadiste başka bir şekilde ele alınmıştır.

Ebu Hureyre (ra) anlatıyor [16]:

Bir adam komşusunu şikâyet etmek üzere Resulullah (sav)' e geldi. Peygamber (sav) ona:

“*Git sabırlı ol, bakalım*” dedi. Derken ikinci veya üçüncü kez bir daha geldi. Peygamber (sav):

“*Git eşyanı yola bırak*” dedi. O da öyle yaptı.

İnsanlar ona rast geliyor ve soruyorlar o da komşusunun durumunu haber verince gelip geçenler, komşusuna lânet ediyorlardı. Allah ona yapacağını yapmıştı. Bir kısmı da ona beddua ediyordu.

Komşusu yanına geldi ve:

“*Evine dön, benden bir daha hoşlanmadığın şey görmeyeceksin*” dedi.

3.5. İyi Komşuluğu Oluşturan Davranışlar

İyi bir komşuluk oluşması için gerekli olan davranışları, komşu hakları, iyi ve kötü komşu, başlıkları altında Hz. Peygamberin (sav) hadisleri ile açıklamaya çalıştık.

Bu bölümde konuyu biraz daha detaya inerek anlatmaya çalışacağız. İyi komşuluğu oluşturacak ilişkileri, kişinin dokunulmaz hakları ve adabımuâşeret kuraları ile mecz ederek (bir araya getirerek) söyle sıralayabiliriz:

3.5.1. Yaşam hakkına saygı

İslâm, insanı yaratılanların en değerlisi, en üstünü saymış ve insanın hayatını korunmasını da dinin temel amaçlarından biri olarak ortaya koymuştur. Bu amaca göre insan hayatı kutsaldır. Hiçbir şekilde haksız yere bu kutsala tecavüz söz konusu olamaz [17].

Bu hakkı ihlâl aynı zamanda hem dini hukukta ve hem de mer'î hukukta büyük suç kabul edilmiştir. Cinayet Kur'an 'da sayılan en büyük günahlardan biridir.

Kur'an da bu hak şöyle korunmaktadır:

“Yanlışlıkla olmaması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır”

(Nisa, 92-93)

“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında kısas size farz kılındı.”

(Bakara, 178)

“Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır”

(Maide,52)

İslâm, bir insanın haksız yere öldürülmesini bütün insanların öldürülmesi gibi telakki ederek “*insanlık suçu*” saymıştır. Önceki ayetler Müslüman’ın öldürülmesini konu ederken kaydettiğimiz son ayet bütün insanlar için hüküm koymuştur.

Burada birinci ayette adam öldürmenin haram olduğu hükmü bulunmakta, ikinci ayette cezanın ahirete ait olan kısmı izah edilmekte, üçüncü ayette de cezanın kısas kısmı açıklanmaktadır.

Konu ile ilgili kısa bir açıklama ise şöyledir:

İslâm ceza hukukuna göre bir Müslüman’ı haksız yere ve bilerek öldüren kimsenin cezası kısas, yani idamdır. Bunu affetme salahiyeti yalnızca maktulün ailesine aittir. Bunlar isterse kısas yerine diyet talep ederler, isterse her

ikisine de bağışlayabilirler. Bu takdirde devletin ta 'zir yolu ile daha hafif bir ceza ile cezalandırma salahiyeti vardır.

Bütün dinler, hukuk ve ahlâk sistemleri, haksız olarak adam öldürmenin, cana kıymanın büyük bir suç olduğunda birleşmişlerdir. Farklılık bu suçun önlenmesi için alınması gereken tedbirlerde kendini göstermektedir. İslâm, suça iten sebepleri azami ölçüde ortadan kaldırmış, insanı iman, ibadet ve ahlâk terbiyesi ile olgunlaştırmak için gerekli tedbirleri almış, bütün bunlardan sonra da <kıyas adıyla cana kıyanın canına kıyılır> kaidesi koymuştur[18].

Konu ile ilgili Allah Resulü (sav) de şöyle buyurmuştur[19]:

“Yedi helak edici şeyden kaçınız. Bunlardan biri de haklı durumlar müstesna, Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymaktır.”

Buraya kadar açıklananlar bize açıkça gösteriyor ki komşular birbirlerinin yaşam haklarına saygı göstermek zorundadır. Bu saygı Allah'ın emri olup komşuluk hakkı yanında aynı zamanda bir insanlık hakkıdır.

3.5.2. Ferdî Hürriyete-Kişilik haklarına saygı:

Ferdî hürriyete, yani kişilik haklarına saygılı olmak komşuluğun ana kaidelerindendir. Kişilik hakları olarak ifade edilen ferdin hürriyeti, insanların yaşam hakları gibi, temel haklarından biridir.

Bir kimseye ve bu kişinin aile topluluğuna, başkalarınca saygı duyulması gereken manevi kişiliği, şeref ve haysiyeti ferdi hürriyetle açıklanır. Dinî literatürde “ırz” terimi ile ifade edilmektedir [20].

Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette kişinin kendi manevi kişiliğini koruyup geliştirmesi ve hem de başkalarına ait bu hakkın korunması ve saygı duyulması ile ilgili ikazlar bulunmaktadır.

“Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.”

(Hucurat, 10)

Kardeşliğin ortaya getirdiği yakınlık, kişilik haklarını, kişiye ait hürriyeti korumada en önemli etkidir. Kardeşler birbirlerine saygılı olacak, birbirlerini sevecekler ve birbirlerine elbette zarar vermeyeceklerdir.

Birbirlerinin hakkına tecavüz etmeyeceklerdir. Kardeş olmanın gereği bu değil mi?

Peygamberin (sav) konuya verdiği önemi ise veda hutbesindeki bir pasajda net olarak görebiliyoruz.

“Ey insanlar! Sizin kanlarınız, mallarınız, kişilikleriniz (ırz), rabbinize kavuşuncaya kadar birbirinize haramdır.” (Dokunulmazdır, toplumun sorumluluğu ve hukukun güvencesi altındadır.) [21]

Kişilik hakları hakkında daha geniş bir açıklama da bir başka hadiste şöylece yapılmaktadır:

Ebu Hureyre (ra) şöyle dedi; Resülullah (sav) şöyle buyurdu [22]:

“Birbirinize haset etmeyin. Kendiniz almak istemediğiniz halde diğerini zarara sokmak için bir malı meth edip fiyatını artırma yarışına kalkışmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Birbirinize yüz çevirip arka dönmeyin. Ey Allah'ın kulları! birbirinize kardeşler olunuz. Müslüman, Müslüman'a zulüm etmez. Yardıma muhtaç olduğu dar zamanda onu yardımcısız bırakmaz. Onu hor ve hakir görmez. Takva işte şuradadır. -Resulüllah bu son

cümleyi sol göğsüne işaret ederek üç defa söyledi.-
Sonra “Bir kimsenin (din) kardeşine hakaret etmesi şer namına (yani onun kötü kişi olduğuna hükmedilmesine) kâfi gelir. Her Müslüman’ın kanı, malı ve ırzı (şerefi, namusu), diğer Müslüman üzerine haramdır.”

Allah insanları hür olarak yaratmıştır. Bir insan diğer bir insanın hürriyetini engelleme hakkına sahip olmadığı gibi kişilik haklarına da saygılı olmak zorundadır. Belli sınırlar içinde insanın istediğini yapabilme hakkı vardır. Ancak bu hürriyetin sınırı diğer bir insanın hürriyet sınırında bitmektedir.

“Hürüm istediğimi şeyi yaparım” diyerek komşularını rahatsız etmek, onlara zarar vermek hem hürriyeti ihlâl ve hem de komşuluk haklarına tecavüzdür.

En basitinden evde yüksek sesle müzik dinlemek, çöpü yola atmak, otomobili yol ortasına park etmek, malına, namusuna tasallut etmek gibi ki bunlar başkalarının kişilik haklarını ve kişi hürriyetlerini ihlâldir.

3.5.3. *İnançlara ve düşüncelere saygı:*

İnançları konusunda da komşular zorlanmamalı, vicdanlara müessir hareketten kaçınılmalıdır. Komşuların tanımını yaptığımız bölümde 3.gurup komşunun inancının dikkate alınmadığını görmüştük. İnancı ne olursa olsun komşu, komşudur demiştik. Tebliğ etme, doğruyu eğriyi anlatmak mümkün ve fakat zorlama yasaktır. Zira Kur'an bunu yasaklamıştır:

“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâgut'u reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir.”

(Bakara, 256)

Peygamberimizin (sav) uygulamalarında da bu vardır. Mücahitten şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah bin Ömer için ailesi içinde bir koyun kesildi. Gelince:

*“Yahudi komşumuza da hediye ettiniz mi? Yahudi komşumuza da hediye ettiniz mi?”*Resulüllah'ın:

*“Cibril bana komşuyu o kadar tavsiye etti ki, onu varis kılacak sandım.”*buyurduğunu işittim dedi [23].

Kim olursa olsun inançlarından dolayı komşuya tavır almanın söz konusu olmayacağı, inanç konusunda komşuları kendi vicdanlarına bırakmanın yerinde olacağı yukarıda zikredilen ayet ve hadisten de anlaşılmaktadır. Konu ile ilgili ise birçok hadis ve olay bulunmaktadır. En açık delili ise Medine anlaşmasıdır.

Şu kadar var ki zorlama olmadan bilgilendirme veya tebliğ yapılabilir / yapılmalıdır. Bu konuda her Müslüman'a Allah (cc) görev yüklemiştir. Ön söz bölümünde naklettiğimiz ayet bu hususu çok açık olarak belirtmektedir. Şöyle ki:

“Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder kötülükten alıkoyarlar”

(Tevbe, 71)

“İyiliği emir ve kötülükten nehiy” olarak adlandırılan bu görev, yukarıdaki ayette sadece Müslümanlar noktasında meseleye bir bakış açısı getirirken aşağıdaki ayette de tüm insanlar bakımından bizleri muhatap almakta ve görev yüklemektedir. Bu görev ifa edilirken Allah (cc) ve Resulü 'nün irşat ve tebliğ metodunu bilmeli ve o ölçüleri kaçırmadan yapılmalıdır. Bu ölçü içerisinde, bu görevin

bize tüm insanları davet için tevdi edildiği en açık şekli ile Kur'an'da Nahl suresi 125. ayetinde belirtilmiştir:

“(Resulüm) sen, rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır.”

(Nahl, 125)

3.5.4. Mülkiyet Hakkına Saygı:

Mülkiyet hakkına tecavüz haramdır. Herkesin meşru olarak elde ettiği mallar tecavüzden masundur. Mülkiyet hakları komşuluğun en bıçak sırtı konusudur. Bu haklara tecavüzü, hırsızlık, gasp, aldatma ve hile ile elde etme ve sahiplenme ve sınır tecavüzü başlıklarında toplayabiliriz. Kur'an bu fiilleri yasaklamıştır.

“Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yallardan yemeniz için o malları hakimlere (idarecilere veya mahkeme hakimlerine) vermeyin.”

(Bakara, 188)

Ayette daha ziyade rüşvet ve çıkarıcılığa işaret vardır. Bu da bilineceği gibi günümüzün en büyük hastalığıdır.

İslâm bu tür haksız fiilleri yasaklamış ve büyük suçlardan saymıştır. Başkasına ait bir malı korunduğu veya bulunduğu yerden sahibinin izni ve bilgisi olmadan almak hırsızlıktır ve mala ve mülkiyet hakkına karşı işlenmiş temel bir suçtur.

Helâl bir kazançla elde edilen servetin korunması İlamın temel ilkelerindedir. Dinimiz emeği ve bundan doğan mülkiyet hakkını kutsal kabul etmiştir. Bütün dinlerde olduğu gibi hırsızlık bu yüzden hukuk düzeni açısından büyük bir suç, dinen ve ahlâk yönünden de büyük günah olarak kabul edilmiştir.

Hırsızlık yapana ceza tatbiki emredilirken toplumun bu konuda duyarlı olması, hırsızlığı ortandan kaldıracak çözümleri yerine getirmesi, muhtaç olana yardım, yoksulu ve fakiri koruma görevleri verilmiştir. Komşunun mülkiyet hakkı korunurken fakirin de zengindeki hakkının verilmesi emredilmiştir. Bunun bir iane (bağış-sadaka) değil hak olduğu açıkça ifade edilmiştir. Ayet' de Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır”

(Zariyat, 19)

Tabii olarak bu suçun ortadan kaldırılmasının bir ayağının, fakirliğin, yapılacak yardımlarla, önlenmesi bir diğer ayağının da eğitim olduğu da unutulmamalıdır.

İslâm'ın koruduğu ve dokunulmaz saydığı mülkiyet hakkına karşı işlenen suçlardan biri de gasp ve yağmadır. Başkasına ait bir malı zorla, güç kullanarak ve alenen almak gasp fiilini oluşturur. Dinimizin korunmasını emrettiği beş temel esastan biri de malı muhafazadır. Fertler sahip oldukları malı muhafaza ile memurdurlar. Bu sırada ölüm vaki olur yani malı korurken öldürülürse şehit olduğu Peygamber Efendimiz (sav) tarafından bildirilmiştir [24].

“Malı uğruna ölen şehittir”

Haksız katil (öldürme) ve hırsızlıkta olduğu gibi “*gasp*” suçunun da hem dünyevi ve hem de uhrevi cezası bulunmaktadır. Şahsi arazilere ait sınır tecavüzlerinin, devletin arazilerini, vakıf arazilerini işgal etmenin birer gasp olayı olduğunu burada hatırlatmak isteriz. Herhangi bir kaza veya felâket sonrası sahipsiz kaldığı varsayılan malları da yağmalamak da bir nevi gasp olayıdır. Servete düşmanlık da bir nevi mülkiyet hakkına tecavüz

sayılmaktadır. Materyalist felsefenin bir doktrin olarak ortaya attığı komünizm, yüz yıl boyunca bu hakkı hedef almıştır.

Ülkemizde de binlerce insanımız bu sebeple telef olmuş, insanlarımız birbirine düşman kesilmiş, komşu, komşuyu, hatta kardeş kardeşi boğazlayacak duruma gelmiştir. Bazı zavallılar başkalarına ait malların kendilerine verileceği safsatasına kanarak sokakları işgal etmişlerdir.

Kısacası komşuların birbirlerinin mülkiyet haklarına saygı göstermeleri iyi komşuluğun vazgeçilmez şartlarından biri olarak ortaya konmuştur.

3.5.5. İffet ve Namusa Karşı Saygı

İffet; Lügatte: adî şehvetleri terk etmek diye tanımlanmaktadır [25]. Bir başka tanımı ise “İnsanın, arzularının baskısına karşı koyarak Allah ve insanlar nezdinde küçük düşürücü davranışlardan sakınmasını sağlayan ahlaki erdem ve yetişkinlik” olarak ifade edilmiştir. Namus ise, ırz karşılığı olarak insana ait veya ailesine ait şeref ve itibarı ifade etmektedir [26].

İnsana ait temel haklardan kabul edilen iffet ve namus, dünyevi ve uhrevi ceza müeyyidesi konularak koruma altına alınmış ve saldırı karşısında korunmuştur. Zinanın ve zinaya götüren yolların yasaklanması, zina yapanın ceza görmesi örtün -menin emredilmesi, kişilerin iffet ve namuslarının korunması, toplum ahlâkının yüceltilmesi için alınmış tedbirlerdir. Bu tedbirler o kadar titiz bir şekilde alınmıştır ki; komşusunun veya herhangi birinin namus ve şerefine halel getirecek saldırı bir tarafa, bu konuda isnatta bulunmak, iftiraya yeltenmek de ceza uygulamasına tabi olmuştur. Şöyle ki:

“Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup sonra (bunu ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar.”

(Nur, 4)

İftira isnadı sureti ile olan saldırı dışında komşu komşunun namusuna ve iffetine halel getirecek davranışlardan da kaçmalıdır. Komşu komşunun namus bekçisi olmak durumundadır.

Namus ve iffetin korunması hakkında -bir önceki maddede açıkladığımız mala tecavüze ait hırsızlık maddesini de içine alan- bir hadiste Allah Resulü (sav.) şöyle buyurmaktadır:

Mikdat bin Esved (ra) anlatıyor:

Resulü Ekrem ile ashabı arasında şu konuşma geçti.

Resulüllah (sav) *“Zina hakkında ne dersiniz”* buyurdu,

Ashap: *“Allah’ın ve Resulünün haram kıldığı şeylerden biridir ve kıyamet gününe kadar haramdır.”* Dediler.

Resulüllah (sav): *“Bir kişinin on kadınla zina etmesi, komşusunun hanımı ile zina etmesinden daha hafiftir”* dedi ve: *“Hırsızlık hakkında ne dersiniz?”* buyurdu.

Ashap: *“Onu Allah ve Resulü haram kılmıştır. O bir haramdır.”* Dediler. Peygamber efendimiz: *“İnsanın on eve girip hırsızlık etmesi, komşusunun malını çalmasından daha hafiftir.”* Buyurdu [27].

Görülüyor ki İslâm, komşuya büyük sorumluluk yüklemiştir. Bu sorumluluğun şuuruna ererek, bu hususa azami dikkat gösterilerek şerefli insan ve iyi komşu olma

yolu tutulmalıdır. Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız bu 5 maddede topladığımız hususlar iyi komşu olmanın anayasasıdır. İyi komşuluk için başka ne gibi davranışlar vardır? Bunları da maddeler halinde açıklamaya çalışacağız.

3.6. İyi komşuluğun Diğer Şartları:

3.6.1. Komşulara Karşı Tatlı Dilli Güler Yüzlü ve Yumuşak Huylu Olmak:

Kur'an da Allah (cc) Müslüman'ı birçok ayette tarif etmiş ve onların iyilik vasıflarını saymıştır.

“Onlar büyük günahlardan ve hayasızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar. Bir haksızlığa uğradıkları zaman yardımlaşırlar. Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükafatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez. Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, artık onlara yapılacak bir şey yoktur. Ancak insanlara zulüm edenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere

ceza vardır. İşte acıklı azap bunlardır. Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, yapılmaya değer işlerdendir.”

(Şura, 37-43)

İyi komşuluğu oluşturacak hareketi bundan daha iyi ifade etmek, anlatmak mümkün değildir. İnsanlığın önderi, örnek insan ve Allah'ın (cc) sevgilisi, Peygamber (sav) efendimiz yumuşak huylu, nazik ve ince davranışlı idi.

Uhud harbinde stratejik bir noktaya yerleştirilen okçular savaşın kazanıldığını sanarak yerlerinden ayrılmıştı. Okçuların bu ihmali savaşın Kureyş halkı lehine dönmesine sebep olmuştu ve içlerinde Peygamberimizin amcası Hz. Hamza'nın da bulunduğu 70 Müslüman şehit olmuştu. Bu durumda bile Allah Resülü bu hatayı yapanlara yumuşak davranmıştı.

Onun bu vasfı olaydan sonra Allah (cc) tarafından Kur'an'da şöyle övülmektedir:

“Sen Allah’ dan bir rahmet sayesinde ki onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar etrafından her halde dağılıp giderlerdi.”

(Âl-i İmran, 159)

Bir hadiste Peygamberimiz:

“Şüphesiz ki Allah Teâlâ yumuşak huylu, açık yüzlü kimseyi sever” buyurmaktadır [28].

Yine Allah Resulü (sav):

“Yumuşaklıktan mahrum olan hayırdan mahrum olur” buyurmuştur. [29]

Refi bin Mekis (ra) dan; Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Güzel huy bereket, kötü huy vebaldir. İyilik ömrü artırır.” [30]

Hiz. Aişe (ra) Resulullah (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti.

“Allah (cc) (yarattıklarına karşı) şefkatlidir. Bütün işlerde yumuşak davranmayı sever.” [31]

Konu ayet ve hadislerle yeterince açık anlatılmıştır. Bizim bunlara ilave edeceğimiz herhangi bir söz yoktur.

3.6.2. Komşularla İyi Geçinmek ve Onlara Eziyet Vermekten, Zulümden Kaçınmak:

Allah (cc) insanları yaratıp onlara iyiyi, kötüyü bildirmiş ve doğru yolu göstermiştir. İnsanların iyiye yönelmelerini ve doğru yolda gitmelerini, böylece huzur içinde yaşamalarını tavsiye ve emretmiştir. Bu emir ve tavsiyelerle, yeryüzünde kısa bir zaman için kalacak insanların huzurlu yaşam sürmeleri, birbirleri ile iyi geçinmeleri hedeflenmektedir. Emre uyan topluluklar huzur içinde dünya yaşamını tamamlamışlardır. Tutmayanların dünya hayatları baştan aşağıya zulüm dolu, perişan ve bedbaht bir yaşantı olarak sürüp gitmiştir.

İnsanı huzurlu yaşatmak isteyen Allah (cc) huzurun kaynağını şu ayetlerde bakın nasıl açıklamaktadır:

“Hep birlikte Allah’ın ipine (İslâm’a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın, Allah’ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve onun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuşunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte

*Allah size ayetlerini böyle açıklar ki doğru yolu
bulasınız”*

(Âli İmran, 103)

*“Eğer sana hile yapmak isterlerse, şunu bil ki, Allah
sana kâfidir. O, seni yardımıyla müminlerle
destekleyendir ve (Allah), onların kalplerini
birleştirmiştir. Sen yeryüzünde bulunan her şeyi
verseydin yine onların gönüllerini birleştiremezdin Fakat
Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü o
mutlak galiptir, hikmet sahibidir.”*

(Enfal 62-63)

Medineli Evs ve Hazreç kabileleri arasında sonu gelmeyen müthiş bir düşmanlık vardı. Aralarında kanlı savaşlar olmuş ve her iki tarafın ileri gelenlerinden birçoğu ölmüştü. Uzun zaman birbirlerinden intikam almak için uğraştılar. Allah onları İslâm ile şerefleendirince intikam alma duygusunu da onlardan kaldırdı. Birleştiler, kucaklaştılar ve kaynaştılar. İşte yukarıdaki ayetler bu ve benzeri kaynaşmalara işaret etmektedir [32]. İslâm öncesi düşman olan iki topluluk İslâm'la, insanlık tarihinde bir daha yaşandığı görülmemiş ve belki

de görülmeyecek ölçüde, kardeş olmuş aralarındaki kavgayı, husumeti ve kini ortadan kaldırmışlardır.

Bu ayetlerden çıkardığımız ders, kaynaşmanın birinci şartının İslâm'da birleşme olduğudur. Bu birleşme olmadığında kaynaşmanın zor olduğu, komşuluk ilişkilerinin mümkün olmadığını geçmişte olduğu gibi günümüzde de görmekteyiz.

Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman kardeşlerimizin komşuları tarafından öldürüldüğü, evlerinde diri diri yakıldığı hepimizin hafızalarındadır. Gazze'de Yahudilerin Filistinlilere yaptığını da unutmak mümkün değildir. Bu zulüm ve katliam karşı tarafın Müslüman olmayışından ve koyu bir Hıristiyan ve Yahudi dini taassubundan kaynaklanmaktadır. Zamanında İspanya'da da bu katliam hem Müslümanlara ve hem de Yahudilere uygulanmıştır. Bugün ise dünyanın her yerinde Müslümanlara uygulanmaktadır.

Bu tarafta görüyoruz ki İslâm, inancı ne olursa olsun, insana değer vermiş, komşuluğu dinin kendisine verdiği sorumluluk ve tolerans ölçüsüyle önemli bir toplu yaşam kuralları ile kayıt altına almıştır.

Zulme gelince:

Kur'an 19 kadar ayette zulüm ve zalimden bahsetmektedir. Bunlardan biri zalimi şöyle tarif etmektedir:

“Onlar Allah yolundan alıkoyan ve onu eğip bükmek isteyen zalimlerdir. Onlar ahireti de inkâr edenlerdir.”

(A'raf, 45)

Buhârî ve Müslim'in müştereken rivayet ettikleri bir hadiste Peygamberimiz bu konuyu şöyle açıklamaktadır:

“Müslüman o dur ki, elinden ve dilinden başka Müslümanlar salim olsun”

Bir kudsî hadiste Allah zulmü yasaklamıştır. Ebu Zer (ra) den, o da Peygamber'den (sav),

“Yüce Allah şöyle buyurdu: Ey kullarım! Haberiniz olsun ki ben zulmü kendi nefsimde haram ettim. Onu size de aranızda haram kıldım. Binaenaleyh birbirinize zulüm etmeyin” [33].

Bir komşunun diğer komşudan hiçbir surette zarar görmemesi iyi komşuluğun önde gelen kuralıdır.

Müslümanlar yüz yıllar boyunca, komşularına zarar verecek her türlü davranıştan uzak durarak, birbirleri ile olduğu kadar, karşı dinin mensupları ile de bir arada huzur içinde yaşamayı başarmışlardır. Böylece de dinlerinin ve inançlarının gereğini yerine getirmişlerdir. Kendi aralarında kardeş diğer insanlarla da komşu olmuşlardır.

Günümüzde komşulukların yok olmasının sebebi ise inançlarımızın yok olmaya yüz tutması ile alakalıdır. Yoksa yüce yaratıcının;

“Müslümanlar ancak kardeştir”

(Hüccurat-10)

Ayeti ile koyulan kaide anlaşılabilirse olayları bugün daha değişik algılamamız gerekirdi. Komşuluklar zulüm olmaktan çıkar huzur dolu bir yaşam şekli olur, komşu komşunun zararından da emin olurdu.

3.6.3. Komşunun Kötülüğüne İyilikle Cevap Vermek

Komşunun kötülüğüne karşı iyilikle cevap vermek sadece komşularla sınırlı değil, Müslümanların tamamı ve hatta bütün insanlar için geçerlidir. Bu konuda

Müslümanların ve komşuların nasıl davranacağını anlamak için Allah'ın ve Resulünün söylediklerine bakalım.

Allah (cc) Kur'an'da şöyle buyurmaktadır:

“(Kötülüklerden) Sakınanlara: Rabbiniz ne indirdi? Denildiğinde, <Hayır> (indirdi) derler. Bu dünyada güzel davrananlara, güzel mükâfat vardır. Takva sahiplerinin yurdu gerçekten güzeldir.”

(Nahl, 30)

Bir hadis-i şerifte Peygamberimiz

“Sana zulmeden affet” buyurmuştur.

Başka bir hadisi şerifte ise konu şöyle değerlendirilmiştir:

Hz.Âişe (ra) Şöyle demiştir: Bir kimse Peygamber'in huzuruna gelmek için izin istedi. Peygamber:

“Ona izin veriniz, O, aşiretin ne kötü oğludur, -yahut aşiretin ne kötü kişisidir-” buyurdu. O kimse yanına girince Peygamber ona karşı yumuşak sözler söyledi.

Aişe dedi ki:

“Ya Resulüllah! Biraz önce sen onun için söylediğini söyledin. Sonra da ona yumuşak konuştun” diyerek sebebini sordum. Resulüllah (sav):

“Ya! Âişe kıyamet günü Allah katında mevki bakımından insanların en şerlisi (dünyada) kötülüğünden korunmak için insanların terk ettiği yahut karşılaşmak ve konuşmaktan kaçındığı kimsedir” buyurdu [34].

Kaynaklarda bu kimsenin Uyeyne ibni Hısn olduğu, Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Müslümanlığı gerçekten kabul etmediği, Peygamber (sav) insanlar onu tanırsınlar diye bu şekilde onu tanıttığı, bu kişinin sonra <mürted> (dinden dönen) lerle beraber olduğu, bu açıklamanın, sonradan gerçekleşecek olan olay hakkında Peygamber efendimizin bir mucizesi olduğu kaydedilmektedir.

Yapılan karşı iyilik yapılan kötülüğü zaman içinde yok eder. Kötülükler böylece ortadan kalkar. Komşuların buna dikkat etmeleri, komşularına karşı daima iyilikle muamele etmeleri, komşunun davranışları karşısında sabırlı davranmaları ve olayları teenni ile karşılamaı belli bir zaman sonra komşularında bir ilginin ve dikkatin

meydana gelmesine sebep olur. Böylece komşular arasındaki buzlar da erir.

3.6.4. Komşusunun Kusurunu Araştırmamak, Kusurları Varsa İfşa Etmemek.

Geçen bölümlerden iyi ve kötü komşu anlatılırken kaydettiğimiz hadiste, hatırlanacağı üzere, iyi komşunun kusurları ifşa etmediğini, kötü komşunun ise hataları yaydığını Allah resulün (sav) den nakletmiştik. Konu ile ilgili gerek Kur'an' da Allah'ın (cc) ve gerekse Peygamber (sav)'in hadislerinde bize yaptıkları diğer tavsiye ve emirlerini görelim ve bu konuda bir Müslüman olarak Müslüman kardeşlerimize ve komşularımıza nasıl davranacağımız hakkında uymamız gereken kuralları öğrenelim.

Kur'an'da Allah (cc) söyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Bir birinizin kusurunu araştırmayınız”

(Hucurat, 12)

İbni Abbas (ra) Nebi (sav.) in şöyle dediğini rivayet etti.

“Kim mümin kardeşinin ayıbını örterse, Allah da kıyamet gününde onun ayıbını örter. Kim Müslüman kardeşinin ayıbını açığa vurursa, bu yaptığından dolayı Allah da onun ayıbını açığa vurur. Hatta evinde bile onu rezil eder.” [35].

Ayet ve hadisin konu ile ilgili açıklaması gayet açıktır. Bu konuda bizim bir yorum yapmamıza gerek yoktur. Bize düşen sadece kurala aynen uymaktır. Bu kurala uyarken Allah ve Allah Resulünün toplum düzenine ne kadar önem verdiğini görmeye çalışmak olmalıdır.

3.6.5. Küsmek, Bozuşmak, Düşmanlıktan Sakınmak ve Birbirini Sevmek

Konu hakkında bizim yorumumuza gerek kalmayacak kadar açık ve net mesajlar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını, iyi komşuluğu temin etmesi bakımından, burada zikredeceğiz

EbûEyyûb el Ensâri (Halit ibniZeydra) den:

Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur [36].:

“Bir Müslüman’ın din kardeşine üç günden fazla küstüp ayrı durması helâl olmaz. Öyle bir küslük ki birbirine kavuştukları zaman biri yüzünü şu tarafa çevirir, öbürü de öte tarafa çevirir. Hal bu ki bu iki müminin hayırlısı önce selâm vermeye başlayandır.”

İki mümin arasındaki dargınlık süresinin üç günle sınırlandırıldığını gördüğümüz bu hadis aynı zamanda barışmanın selâm ile olduğuna da işaret etmektedir. Asi, fâsık ve zalim kimselerden yüz çevirme bu işin dışındadır (Bu husustaki hüküm Mücadele suresi ayet 22 de bulunmaktadır).

Enes (ra) Resulüllah (sav)in şöyle buyurduğunu rivayet etti[57]:

“Birbirinize küsmeyiniz, birbirinize düşman olmayınız, birbirinize kızmayınız ve kıskanmayınız. Allah’ın kulları kardeş olunuz. Bir Müslüman’a, mümin kardeşine üç günden fazla dargın olması helâl değildir.”

Kıskançlıkla ilgili hadis de şöyledir[38]:

Ebu Hureyre (ra) Resulü Allah (sav)in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Kıskançlıktan sakının, kuşkusuz ateşin odunu yediği gibi, kıskançlıkta iyilikleri yer”

Komşular birbirlerine küsmeyecek. Birbirlerine haset etmeyecekler birbirlerini sevecekler ki iyi komşuluk oluşsun. Komşular arasında huzur oluşabilsin. Sevgi ile ilgili bir ayette ise şöyle buyrulmaktadır:

“İşte siz öyle kimselersiniz ki, onlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz.”

(Âl-i İmran 119)

(Ayette “onlar” dan kastedilen gayrimüslimlerdir.) Gayri Müslim olsalar bile Müslümanlar insanları, komşularını sevmelidir. Hele bu komşu Müslüman ise elbette sevimlidir.

Peygamberimiz sevgi konusunda da şöyle buyurmaktadır [39]:

“Bütün müminlerin birbirini sevmekte, biri birlerine merhamet etmekte, birbirlerine şefkat ve lütuf eylemek hususlarında meseli, vücut misalidir. O vücuttan bir uzuv

hastalanınca vücudun diğer azaları birbirlerini hasta azanın elemine, uykusuzlukla ve hararetle iştirake çağırırlar. Yâni hasta organın elemi paylaşırırlar.”

Küsmek, hasetlenmek bir yana komşu komşunun derdinin ıstırabını kalbinin derinliklerinde duymalıdır.

3.6.6. *Kötü Zanda Bulunmamak:*

Zan; lügatte sanmak, birine töhmet etmek anlamlarına gelmektedir [40].

İstilahta ise hakkında kesin bilgi bulunmayan bir konuda bir bilgi varmış gibi davranmaktır. “*Zan; ihtimal üzere bir hükümdür*” diye de tarif edilmektedir. Bu nedenle zannın bazıları doğruya isabet etmez. Bu suretle başkası hakkında yapılan zan sureti ile oluşan hüküm iftira olur. Böyle bir hüküm de vebali gerektirir. Zannın kaynağı mücerret nefsi işler olunca hata da daha büyük olur. Bu nedenle zannı iyi tanımak gerekmektedir.

İslâm âlimleri, zannı:

1- Hüsnü zan (iyi zan),

2-Su-i zan (kötü zan) olarak ikiye ayırmışlardır.

Âlimler Allah'a ve Müslümanlara Hüsn-ü zan'ı vacip saymışlar, “yakın vacip olan ilahiyatta ve nübüvvette su-i zan haramdır” (Kesin delillerle bilinen iman ve ibadet konuları ile peygamberin getirdiği her hususta demektir) demişlerdir [41].

Kur'an'da ‘Nur’ suresinde Hz. Âişe ile ilgili <iftira> olayı hakkında nazil olan ayetlerden ikisinde her iki zan şöyle açıklanmıştır:

“Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın müminlerin, kendi vicdanları ile hüsnü zanda bulunup da: <bu apaçık bir iftiradır> demeleri gerekmez mi idi?” “Onların (iftiracıların) da bu konuda dört şahit getirmeleri gerekmez mi idi.? Mademki şahitler getiremediler, öyleyse onlar Allah nezdinde yalancıların ta kendileridir.”

(Nur, 12-13)

Buraya kadar açıklamaya ve tanıtmaya çalıştığımız zandan, kötü zan Kur'an da büyük günahlar arasında sayılmıştır. Konu ile ilgili ayette:

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır.”

(Hucurat, 12)

Bir başka ayette de şöyle buyurulmaktadır:

“Hal bu ki onların bu hususta hiç bilgileri yoktu. Sadece zanna uyuyorlar zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.”

(Necm, 28)

Peygamber (sav.)’in konu ile ilgili hadisleri de şöyledir: Ebu Hureyre (ra) den: Resulullah şöyle (sav) buyurmuştur [42]:

“(sebepsiz) Zandan çekininiz çünkü öyle zan sözlerin yalanı çok olanıdır...”

Bir başka hadiste ise: “Allah Taalâ Müslim den kanını ve ırzını, kendisine su-i zan edilmesini haram kılmıştır.” [43]

Kur’an ve hadislerde bu kadar açık ifadelerle anlatılan ve yasaklanan kötü zan, inananlarca uzak durulması gereken zararlı bir husus olarak karşımızdadır. Komşu-

luğun gelişmesinde, iyi bir komşuluk oluşmasında kaçınılması gereken hususlardan biride budur. Hakkında kesin bilgi bulunmayan hususlarda komşulara bazı isnatlara yeltenmenin kimseye faydası olmadığı gibi manevi bir cezasının olduğunun bilinmesinde yarar bulunmaktadır. Böyle bir davranıştan kaçınma aynı zamanda dinî ve vicdani bir sorumluluktur.

3.6.7. Komşuları Arkadan Çekiştirmemek, Savunmak

Diğer insanlarla beraber komşuları arkalarından çekiştirmek Kur'an'da yasaklanmıştır.

“Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinizin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allahtan korkun. Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyendir.”

(Hucurat, 12)

Ayet, kusur araştırmamak, kötü zandan kaçmak ve komşuyu ve insanları arkadan çekiştirmemek gibi üç konuda Müslümanları ikaz ediyor ve verdiği tiksindirici misalle üç olayın ne kadar çirkin bir iş olduğu konusunda insanları uyandırıyor.

Kusur araştırmak yerine komşulara hüsñü zanda bulunmak, iyiliklerini anlatmak arkalarından onları övmek, hayırla yad etmek iyi komşuluk ve aynı zamanda iyi insan olmanın özelliklerindedir.

3.6.8. Küs-Dargın Olanları Barıştırmak

Herhangi bir sebeple kendisi değilse bile komşularından ikisi arasından oluşun husumet ve küslüklerde iyi komşunun uzlaştırma, barıştırma görevi bulunmaktadır. Bu husus inancımızın bir gereği ve Allah tarafından da verilmiş bulunan bir görevdir.

Ayet-i Kerime'de:

*“Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allahtan korkun ki esirgenesiniz”
buyurulmaktadır.*

(Hucurat 10)

Barışmanın önemini ise bize aşağıdaki hadis öğretmektedir:

Ebu Hureyre (ra)dan Rasülallah (sav) şöyle buyurdu [44]:

“Pazartesi ile Perşembe günlerinde cennet kapıları açılır da Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayan her bir mümin lehine günahları mağfiret olunur. Ancak kendisi ile din kardeşi arasında kin ve düşmanlık bulunan kimse bu mağfiretten müstesnadır. O kişi hakkında: Birbiri ile barışincaya kadar bu iki kişiyi mağfiretten geri tutun! Birbiri ile barışincaya kadar bu iki kişiyi mağfiretten geri tutun! Birbiri ile barışincaya kadar bu iki kişiyi mağfiretten geri tutun! denilir.”

3.6.9. Komşuları Alaya Almaktan Kaçınmak

Sosyal durumu ne olursa olsun herhangi bir davranışı sebebi ile komşular birbirini alaya alamazlar. Almamalılar. İyi komşuluk bunu gerektirdiği gibi bu husus açık bir emirle dinimizde yasaklanmıştır. Kur’an-ı Kerimde bu hususu içeren ayet şu şekildedir:

“Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın. Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın.

*İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir. Kimde tövbe
etmese işte onlar zalimlerdir.”*

(Hucurat, 11)

3.6.10. Komşuya Yardım Etmek

Bu husus dinimizde bir görev olarak farz kılınmıştır. Fakir Müslümanlar, zengin ve varlıklı Müslümanlar tarafından desteklenecek, böylece maddi ve mali bakımdan farklılaşan sosyal seviye dengelenecek ve korunacaktır. İslam bu konuda kurumlar oluşturmuştur. Zekat ve sadaka bu hikmetle farz kılınmıştır.

Birçok ayette zekât, önemi sebebi ile, namazla beraber emredilmiştir. “*Namazı kılın ve zekâtı verin*” lafızları ile farz kılınmış olan zekât bir ayette şöylece emredilmektedir:

“Onların mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır.”

(Zariyat 19)

Zekât ve sadakalarla yardımların dağıtımında dinin ön gördüğü sıralama, yakın akraba, uzak akraba, yakın komşu, uzak komşu bunlar yoksa bilinmeyen muhtaca

olarak sıralanmıştır. Dağıtımın yapılacağı sıralamada ise İslâm dışı inanışlarında sıralamaya alınması komşu olmaları sebebiyledir. Hatırlanacağı üzere yukarıda geçen bir hadiste pişirilen koyundan Yahudi komşuya da ikram edilmiştir. Yardımlaşmanın etkin olması için ise cömertlik övülmüş ve cimrilik yerilmiştir.

*“Eli sıkı olma, Büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır
(kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun.”*

(İsra, 29)

*“Allah’ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta)
cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için
hayırlıdır, tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik
ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına
dolanacaktır.”*

(Âl-i İmran, 180)

Ebu Hureyre (ra) den Peygamber efendimizin (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir [45]:

“Cömert Allah’a yakındır, cennete yakındır, insanlara yakındır. Cimri ise, Allah’tan uzaktır, cennetten uzaktır,

insanlardan uzaktır, cehenneme yakındır. Cömert bir cahil Allah katında cimri bir âbid'den daha sevgilidir.”

Komşuya yardımın en güzel açıklamasını yukarıda geçen “komşusu aç iken bunu bildiği halde tok olarak geceyi geçiren bana inanmış değildir” diyen Peygamber efendimiz yapmıştır.

3.6.11. Selâmlaşmak ve El Sıkışmak:

Selam vermek hem Allah'ın (cc) emri ve hem de komşu olmanın kapı anahtarı selâmdır. Bu emir Kur'an' da şöyle belirtilmiştir:

“Ey iman edenler! kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip (izin alıp) ev halkına selam vermedikçe girmeyin”

(Nur, 27)

Bir başka ayette ise:

“Bir selam ile selamlandığınız zaman sizde ondan daha güzeli ile selamlayın yahut aynı ile karşılık verin Şüphesiz Allah her şeyin hesabını arayandır.”

(Nisa, 86)

Selam, Müslümanlar arasında sevgi ve barış sağlayan, mevcut sevgi ve samimiyeti artıran güzel bir vasıttır. Selamı veren, sevgi ve iyi niyetini ifadede öncülük ettiğinden, selamı alan da bir-iki kelime fazlasıyla cevap vererek bu güzel davranışa karşılık vermelidir [46].

Örneğin: “*Selamünaleyküm*” diyen birine “*Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berekâtühü*” ifadeleri ile cevap vermek, gibi.

Selamın önemi ile ilgili Allah Resulü’de (sav) şöyle buyurmaktadır:

“Siz mümin olmadıkça cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe mümin olmazsınız, Birbirinizi sevecek şeyi size haber vereyim. Aranızda selâmı yayınız; yâni birbirinizi selâmlayınız.” [47]

“Şu üç şey, mümin kardeşinle aradaki sevgiyi pekiştirir [48]:

- 1) Kardeşinle karşılaştığında selâm verir,
- 2) Meclisinde ona yer gösterir ve
- 3) Onu en çok haşlandığı isimlerle çağırırsın.

Selâm vermek sünnet, selâmı almak farzdır. Karşılaşan komşular birbirlerine selâm vermelidir. Hadiste de ifadesini bulduğu gibi bu samimiyetin artmasını ve komşuluğun daha iyi düzeye gelmesini sağlar. Soğukluğu önler. Komşuluğun kapısını aralar. Selâm vermek küslerin barışma vesilesidir.

El sıkışmak ve hâl hatır sormak ise selâmı tamamlamak bakımından yapılması önemlidir. Bir sevgi ve dostluk alametidir. Komşular karşılaştıklarında bu dostluğu sergilemelidirler

Netice olarak iyi komşu iyi bir Müslüman olmakla mümkündür. İyi Müslüman olmanın yolu ise İslâm dinini bilmekle ve dinin kurallarını kabul etmek ve ona kalpten samimi bir şekilde inanmak ve bağlanmakla olur.

Umulur ki bu gerçek anlaşılsın.

S O N

KAYNAKÇA

GİRİŞ

[1] İREZ, S., Çakır, M., ve Doğan, Ö. (2007). Bilimin doğasını anlamak: evrim eğitiminde bir önkoşul. *Biyoloji Eğitiminde Evrim Sempozyumu*, s.295

[2]<http://www.tyb.org.tr/islam-ve-istiklal-marsi-sairimiz-mehmed-akif-ersoy-kitabi-yayinlandi-4844h.htm> (Erişim Tarihi: 25/07/2018)

[3] GIDDENS, A., (2000). *Sosyoloji*,(Çev.: H.Özel, C.Güzel), Ankara: Ayraç Yay. s. 495.

[4] ÖZEK A., (Heyet) (1992), *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Medine: Kral Fehd Mushaf-ı Şerif Basım kurumu, s. 135.

[5] COŞKUN, A. (2003). Din ve kimlik. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.24.

[6] AYATA, S., & Güneş-Ayata, A. (1996). *Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü*. TC. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, s.55.

[7] KAPIZ, S. Ö., (2002). İş-aile yaşamı dengesi ve dengeye yönelik yeni bir yaklaşım: Sınır Teorisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(3), s. 139.

BÖLÜM 1

[1] ATİK, Kemal (2008). Kutsal Kitaplara Göre Tanrı Doğa İlişkisi. *Uluslararası Çevre ve Din Sempozyumu 2*. İstanbul: Yalın Yayıncılık, s. 1-8.

[2] YAĞCI, O. Z. (2008). Kur'an Ayetleri ve Ekolojik Yorumlar. *Uluslararası Çevre ve Din Sempozyumu 2*. İstanbul: Yalın Yayıncılık, 125-134.

[3] ŞİMŞEK, M.A. (2003). İletişim Unsurları Açısından Vahiy. *Cumhuriyet Üniversitesi İFD*. (16), s. 404.

[4] MACİT, N., (1996)., *Kur'an'ın İnsan- Biçimci Dili*, İstanbul: Beyan Yayınları, .s. 27.

[5] SERİNSU, A.N., (1996)., *Kur'an Nedir? İnsanın Anlam Arayışı*, İstanbul: Şule Yayınları, s.12.

[6] ŞİMŞEK, age., s. 406; Ebu Zeyd N. H., (2001)., *İlahi Hitabın Tabiatı:Metin Anlayışımız ve Kur'an İlimleri Üzerine*. Ankara: Kitabiyat Yayınları, s. 64.

[7] HAMİDULLAH, M., (1991)., (Çev.: S. Tuğ), *İslam Peygamberi*, İstanbul; İrfan Yayınevi, s. 824.

[8] HAMİDULLAH age. s. 755.

[9] MUHYİDDİN, A., (1990), *Er-Re'yu'l-AmmFi'l-İslâm* Abdulhalim, Kahire, s. 248

[10] MUHAMMED, F. & Mahmut, İ., (1984), *Dırasat fi Fenni't Tahrir es Sahafî fi Dav-i Maalim-i Kur'aniyye*, Cidde, s. 421.

[11] ŞİMŞEK, age. s. 407.

[12] SALİH, S., (1962), *Kur'anîlimleri*, (Çev.:M.Said Şimşek.), Konya: Hibas Yayınları, s. 30.

[13] DEMİRCİ, M., (1996), *Vahiy Gerçeği*, İstanbul: MÜİF Yayınları,s. 12.

[14] EBU ZEYD, age., s. 82.

[15] SAKA, Ş., (1991), *Kur'an-ı Kerim'in Davet Metodu*. İstanbul:Seha Neşriyat. S. 89-92.

[16] ŞANVER, M., (2004), *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, İstanbul: Pınar Yayınları, s. 109.

[17] ŞANVER, age. s. 129.

[18] TÜRKMEN, A., (1995), *İslam İletişim Hukuku*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, s. 255.

[19] YILDIRIM, S., (1983), *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*, İstanbul: Ensar Neşriyat. S. 141.

[20] ŞANVER, age. s. 66.

[21] IZUTSU, T., (2012), *Kur'an'da Allah ve İnsan*. İstanbul: Pınar Yayıncılık, s.30.

[22] ŞİMŞEK, age. s. 406.

[23] DEMİRCİ, age. s. 17.

[24] ŞİMŞEK, age. s. 412.

[25] MACİT, age. s. 29-45.

[26] TÜRKMEN, age. s.71.

[27] KASAPOĞLU, A., (2000), *Kur'an-ı Kerim ve İletişim*, İstanbul: Nursan Yayınları, s. 150.

[28] IZUTSU, age. s.182.

[29] AVVAD, Z. B., (1984), *Kur'an'da Tartışma Metotları*. İstanbul: Pınar Yayınları. s. 95.

- [30] YILMAZ, H., (1996), Kur'an'ın Işığında İslam'a Davet, *Cumhuriyet Üniversitesi İFD*,(1), s. 336.
- [31] SARIÇAM, İ., (2011), *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, İstanbul: Diyanet Vakfı yayınları, s. 23.
- [32] BIÇAKÇI, İ., (2006), *İletişim ve Halkla İlişkiler*, İstanbul: MediaCat Kitapları, s. 85.
- [33] GÜNEY, S., (2015), *Davranış Bilimleri*, İstanbul: Nobel yayın Dağıtım, s. 175.
- [34] ZILLIOĞLU, M., (2014), *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınevi, s. 237; Güney, age. s. 175.
- [35] ULUTÜRK, V., (1994), *Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor*, İzmir: Nil Yayınları, s. 345.
- [36] SAKA, age. s. 180.
- [37] SOFUOĞLU, M., (1981), *Tefsire Giriş*, İstanbul: Çağrı Yayınları, s. 109.
- [38] YILDIRIM, age. s. 127.
- [39] ZILLIOĞLU, age. s. 100.
- [40] MACİT, age. s. 29.

[41] ES-SABBAĞ, M.L., (1999), *Tefsir Usulü Araştırmaları*, (Çev.: Ö. Dumlu), İzmir: Anadolu Yayınları, s. 177.

[42] ÇETİN, A., (1998), *Hitabet ve İrşad*, Bursa: Aksa Yayınları, S. 89.

[43] EL-KATTAN, M. H., (1997), *Ulumul-Kur'an: Kur'an İlimleri*. (Çev.: A. Erkan), İstanbul: Timaş Yayınları, s. 419.

[44] ÇETİN, age. s. 99.

[45] SAKA, age. s. 109.

[46] FREEDMAN, J. L., (1998), *Sosyal Psikoloji*. (Çev.: A. Dönmez), Ankara: İmge Kitabevi, s. 203.

[47] ÇETİN, age. s. 123.

[48] SAKA, age. s. 195.

[49] SAKA, age. s. 192.

[50] YILMAZ, age.s. 343.

[51] YILMAZ, age. s. 341.

[52] YILMAZ, age. s. 343.

- [53] SOFUOĞLU, age. s. 122.
- [54] SAKA, age. s.145.
- [55] SAKA, age. s. 81.
- [56] ES-SABBAĞ, age. s. 157.
- [57] ÇETİN, age. s. 123.
- [58] AVVAD, age. s. 75.
- [59] SAKA, age. s. 158.
- [60] YILDIRIM, age. s. 146.
- [61] BAŞ, E., (2003), *Kur'an'ın Üslubu ve Tekrarlar*, İstanbul: Pınar Yayınları, s. 94.
- [62] SOFUOĞLU, age. s. 124.
- [63] YILDIRIM, age. s. 147.
- [64] TÜRKMEN, age. s. 101.
- [65] ER-RAVİ, M., (1979), *Cihanşümul İslam Daveti* (Çev.: İ. Sarmış) Konya: Uysal Kitabevi, s. 63.
- [66] BAŞ, age. s. 99.

BÖLÜM 2

[1] ÇAKIR, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,4(3), s. 83-103.

[2] YAYLA, A. (2005). Kant'ın ahlak eğitimi anlayışı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), s. 73-86.

[3] ÖZBEK, H. (2002). Arılar ve doğa. *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 2002(3),s.22-25.

[4] ASLANGÜNDOĞDU, Z. (2011), Bal Arısı (*ApisMellifera*, L, 1758), *ActaTurcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, s. 118-129.

[5] EKİM, T. & Akman, Y. (1991). Eskişehir ili, Sündiken Dağlarındaki orman vejetasyonunun bitki sosyolojisi bakımından araştırılması. *Turk J Bot*, 15(1), s. 28-40.

[6] DEMİRKASIMOĞLU, N. (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), s.139-140.

[7] DUMAN, M. Z. (2011). *Âdâb-ı Müâşeret ve Görgü Kuralları*. İstanbul: İpek Yayınları, s.55.

[8] SOFUOĞLU, M. (2014), *Sahihi Müslim ve TercemesiŞamua*, İstanbul: İrfan Yayınevi, Cilt 8, s. 32.

[9] PAZARLI, O. (1972). *İslâmda ahlâk* (Vol. 16). İstanbul: Remzi kitabevi, s.43.

[10] ÖZEK age. s,78.

[11] Miras, K., (1973), *Sahih-i BuhârîTecrid-i Sarih Tercemesi*Ankara: Diyanet yayınları, s. 56.

[12]https://www.google.com.tr/search?ei=Y1ZYW5GHJ a7ikgWRh5vICw&q=bm+raporuna+g%C3%B6re+afrikada+a%C3%A71%C4%B1k+durumu&oq=bm+raporuna+g%C3%B6re+afrikada+a%C3%A71%C4%B1k+durumu &gs_l=psy-ab.3...409397.418210.0.418757.48.39.1.6.6.0.373.5416.0 j18j7j2.27.0....0...1c.1.64.psy-ab..15.26.3924...0j0i131k1j0i22i30k1j33i160k1j33i21k1.0.VQIq9S151To (Erişim Tarihi: 25/07/2018).

[13] <http://iklim.csb.gov.tr/montreal-protokolu-i-4364> (Erişim Tarihi: 25/07/2018).

[14] ÖZEK age. s,78.

[15] BİLGİZ, M. (2006). Kişiliğin Oluşumunda Fıtrat ve Sosyal Çevrenin Etkisi (İsra, 17/84. Ayeti Ekseninde). *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 129-148.

[16]MİRAS age., s.86.

[17] SOFUOĞLU, age., s.32.

[18]<http://www.memleket.com.tr/selcuklu-ve-osmanlida-hayvan-sevgisi-43185h.htm> (erişim Tarihi: 30 / 07 / 2018).

[19]<https://yoldangecenadaminheybesi.wordpress.com/2015/06/08/hakka-makbul-olmak-ister-halka-menfur-olmadan/> (erişim Tarihi: 13 / 08 / 2018).

[20]<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-aclik-yeniden-yukseliste/936027> (Erişim Tarihi: 30 / 07 / 2018).

[21] http://insamer.com/tr/dunyada-ve-turkiyede-aclik-sorunu_107.html (Erişim Tarihi: 30 / 07 / 2018).

[22]CAN, A, (2013) Kur'an ve Sünnet Işığında Komşuluğun Yeri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(21), s.218.

[23]<http://www.internethaber.com/atodan-korkutan-cocuk-raporu-1167327h.htm> (Erişim tarihi: 30 / 07 / 2018).

[24]BUHARİ, (2004), Şirket, 6.

[25]BİLMEN, Ö. N. (1986). *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi. s.523.

BÖLÜM 3

[1] KILIÇ, Y. Süheyl ü Nevbahâr'ın Değerler Eğitimi Bakımından Önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 457-493.

[2] EL-MÜNZİRİ, H., (2003), *Hadislerle İslam Tergip ve Terhip*, İstanbul: Huzur Yayınevi c.5.s.180.

[3] BİLMEN, age., s.625.

[4] Özek, age., s.467.

[5] BUHARİ, (2004), Edep, s. 123.

[6] BUHARİ, (2004), Edep, s. 129.

- [7] EL-MÜNZİRİ, age., s.177.
- [8] EL-MÜNZİRİ, age., s.178.
- [9] EL-MÜNZİRİ, age., s.179.
- [10] EL-MÜNZİRİ, age., s.180.
- [11] EL-MÜNZİRİ, age., s.199.
- [12] EL-MÜNZİRİ, age., s.190.
- [13] EL-MÜNZİRİ, age., s.195.
- [14] EL-MÜNZİRİ, age., s.189.
- [15] EL-MÜNZİRİ, age., s.186.
- [16] EL-MÜNZİRİ, age., s.185.
- [17] EFE, H. & Han, S. (2013). Sağlanan, A. Uyum Yasaları İle Türkiye’de “Yaşam Hakkı” Alanında Sağlanan Gelişmeler. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 113-127.
- [18] ÖZEK, age., 58.
- [19] BUHARİ, (2004), Vesaye, s. 23.
- [20] Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 32, İstanbul, 2006, s. 381-382

[21] BUHARİ, (2004), Hac, s.123.

[22] BUHARİ, (2004), Hac, s.132.

[23] EL-MÜNZİRİ, age., s.190.

[24] DÜZGÜN, Ş. (2011),Maturidi'nin Kur'an Yorum Yöntemi. *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 1-18.

[25] SARI, M. (2016),*ArapçaTürkçeLugat*, İstanbul: İpek Yayın Dağıtım.

[26] BİLMEN, age., s.184.

[27] EL-MÜNZİRİ, age., s.177.

[28] BİLMEN, age., s.619.

[29]SOFUOĞLU, age., s.58.

[30]EL-MÜNZİRİ, age., c.5.s.314.

[31]EL-MÜNZİRİ, age., c.5.s.274.

[32]ÖZEK age., s. 355.

[33]SOFUOĞLU, age., s.45.

[34]SOFUOĞLU, age., s.57.

[35]EL-MÜNZİRİ, age., s.533.

[36]SOFUOĞLU, age., s.27.

[37]EL-MÜNZİRİ, age., s.338.

[38]EL-MÜNZİRİ, age., s.447.

[39]SOFUOĞLU, age., s.53.

[40]SARI, age. s.478.

[40] YAZIR, M. H., (2018). Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul: Eser Neşriyat, c.6.s.4471.

[40]SOFUOĞLU, age., s.29.

[40]YAZIR, age., s. 4472.

[40]SOFUOĞLU, age., s.32.

[40]EL-MÜNZİRİ, age., s.226.

[40]ÖZEK, age., s. 377.

[40]EL-MÜNZİRİ, age., s.288.

[40]BİLMEN age., s.622.

İlahiyatçı Emekli Öğretmen İlyas Özyurt

1944 yılında Ordu ili merkez Kestane Köyünde doğdu. İlkokulu Kestane Köyü ilkokulunda bitirdi. Trabzon İmam-Hatip Okulunda başladığı orta ve lise tahsilini 3. Sınıftan itibaren İstanbul İmam-Hatip Lisesinde tamamladı.

Yüksek tahsiline Kayseri Yüksek İslam Enstitüsünde başlayıp ikinci sınıfta İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde devam ederek mezun oldu.

1966-1970 yılları arasında Kayseri ve İstanbul Beyoğlu ilçesinde İmam-Hatiplik görevinde bulundur. Kısa bir dönem Beyoğlu Müftülüğünde büro memurluğunda görevlendirildi. 1971 yılından 1985 yılı ortalarına kadar Beyoğlu, Zeytinburnu, Eyüp, Sarıyer, Şişli ve Fatih ilçe müftülüklerinde murakıplık yaptı.

1978 yılında İstanbul Şişli İmam Hatip Lisesinde (yeni ismi Kağıthane) bir taraftan ücretli öğretmenlik yaparken diğer yandan okul yaptırma derneği başkanlığı görevini dört dönem sürdürdü.

1985 yılında naklen Milli Eğitim Bakanlığına geçti. Önce Gültepe Lisesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ardından Kağıthane İmam Hatip Lisesinde meslek dersleri okuttu.

1992 yılında emekli oldu.

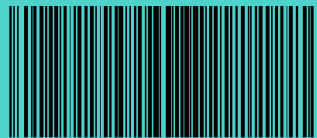
Görev yaptığı sırada ve daha sonrasında emekliliği süresince bir çok hayır derneğinde çalıştı.

Evli ve üç çocuk babasıdır.

Dr. Öğretim Üyesi Rana Özyurt Kaptanoğlu

1977 yılında İstanbul'da doğmuştur. Lisans eğitimini 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Kimya Bölümünde, Yüksek Lisans eğitimini 2006 yılında Marmara Üniversitesi İşletme Bölümünde tamamlamıştır. “Renk ve Tüketici” İlintisi başlıklı tez yazım sürecinde renk ve enerji eğitimi olarak “Renk Bilimci” unvanını almıştır. Doktora eğitimini Beykent Üniversitesi İşletme Yönetimi alanında tamamlamıştır. Milli Eğitime bağlı İlköğretim ve Lise dengi okullarda vekil öğretmenlik yapmıştır. 2014 senesinde Üsküdar Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 2016 da Dr. Öğretim Üyesi olarak Beykent Üniversitesinde çalışmıştır. 2017 yılında Beykoz Üniversitesi Meslek Yüksekokuluna geçmiştir. Halen Beykoz Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda öğretim üyesi olarak görev yapmakta yanı sıra renk danışmanlığı hizmeti vermektedir.

Evli ve dört kedi annesidir .

978-605-7823-02-8